

Universitätsbibliothek Wuppertal

Titi Livii Patavini Historiarvm Libri Qvi Svpersvnt Omnes

Livius, Titus

Mannhemii, 1779

Liber VI

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1242](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1242)

LIBER VI

I.

QUÆ ab condita urbe Roma ad captam eandem urbem Romani sub regibus primum, consulibus deinde ac dictatoribus, decemvirisque ac tribunis consularibus gessere, foris bella, domi seditiones, quinque libris exposui: res quum vetustate nimia obscuras, velut (a) quæ magno ex intervallo loci vix cernuntur; tum quod parvæ (b) & raræ per eadem tempora literæ fuere, una custodia fidelis memoriæ rerum gestarum; & quod, etiamsi quæ in commentariis pontificum aliisque publicis privatisque erant monumentis, incensa urbe pleræque interiire. Clariora deinceps certioraque ab secunda origine, velut ab stirpibus lætius feraciusque renatae urbis, gesta domi militiæque exponentur. Ceterum quo primo adminiculo erecta erat, eodem innisa M. Furio principe stetit: neque eum abdicare se dictatura, nisi anno circumacto, passi sunt. Comitia in insequentem

U. c. 385.
a. C. 387.

Rerum antiquarum
obscuritas.

(a) *veluti* Gron. Crev.

(b) *parvæ* del. Gron. Crev.

U. c. 365. annum tribunos habere, quorum in magistratu
a. C. 387. capta urbs esset, non placuit: res ad inter-
 regnum rediit. Quum civitas in opere ac
 labore assiduo reficiendæ urbis teneretur,
 interim Q. Fabio, simul primum magistratu
 abiit, ab C. Marcio tribuno plebis dicta dies
 est, quod legatus in Gallos, ad quos missus
 erat orator, contra jus gentium pugnasset:
 cui iudicio eum mors, adeo obportuna, ut
 voluntariam magna pars crederet, subtraxit.
 Interregnum initum. P. Cornelius Scipio

*Q. Fabius
 accusatus
 & mortuus.*

U. c. 366. interrex, & post eum M. Furius Ca-
a. C. 386. millus iterum. Is tribunos militum consulari
L. Valerio potestate creat, L. Valerium Publicolam (c)
II. &c. iterum, P. Virginium, P. Cornelium, A. Man-
Tr. Mil. lium, L. Æmilium, L. Postumium. Hi ex
 interregno quum extemplo magistratum inis-
 sent, nulla de re prius, quam de religioni-
 bus, senatum consulere. In primis fœdera
 ac leges (erant autem eæ duodecim tabulæ
 & quædam regiæ leges) conquiri, quæ
 comparerent, iusserunt: alia ex eis edita etiam
 in vulgus: quæ autem ad sacra pertinebant,
 a pontificibus maxime, ut religione obstric-
 tos haberent multitudinis animos, subpressa.

(c) *Poplicolam Gron. Crez.*

Tum de diebus religiosis agitari cœptum, *U. c. 386.*
 diemque ante diem xv. Kalendas Sextiles, *a. C. 386.*
 duplici clade insignem, (quo die ad Cremeram Fabii cæsi, quo deinde ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum) a posteriore clade Alliensis adpellarunt, insignemque rei nulli publice privatimque agendæ fecerunt. Quidam, quod postridie Idus Quinctiles non litasset Sulpicius tribunus militum, neque inventa pace Deum post diem tertium objectus hosti exercitus Romanus esset, etiam postridie Idus rebus divinis supersederi iustum: inde, ut postridie Kalendas quoque ac Nonas eadem religio esset, traditum, putant.

II. NEC diu licuit quietis consilia erigendæ ex tam gravi casu reipublicæ secum agitare. Hinc Volsci, veteres hostes, ad extinguendum nomen Romanum arma ceperant: hinc Etruriæ principum ex omnibus populis conjunctionem de bello, ad fanum Voltumnæ factam, mercatores adferebant. Novus quoque terror accesserat defectione Latinorum Hernicorumque, qui, post pugnam ad lacum Regillum factam, per annos prope centum nunquam ambigua fide in amicitiam (d)

(d) *amicitia* Gron, Crev.

D. c. 366.
a. C. 386.

Camillus
dictator
III.

Volscorum castra
capit Camillus.

populi Romani fuerant. Itaque quum tantū undique terrores circumstarent, adpareretque omnibus, non odio solum apud hostes, sed contemtu etiam inter socios nomen Romanum laborare; placuit eisdem auspiciis defendi rempublicam, quibus recuperata esset, dictatoremque dici M. Furium Camillum. Is dictator C. Servilium Aham magistrum Equitum dixit: iustitioque indicto, delectum juniorum habuit, ita ut seniores quoque, quibus aliquid roboris superesset, in verba sua juratos centuriaret. Exercitum conscriptum armatumque trifariam divisit. Partem unam in agro Veientē Etruriæ obposuit: alteram ante urbem castra locare iussit. Tribunus militum his A. Manlius, illis, qui adversus Etruscos mittebantur, L. Æmilius præpositus: tertiam partem ipse ad Volscos duxit, nec procul ab Lanuvio (ad Mæcium (e) is locus dicitur) castra obpugnare est adortus. Quibus, ab contemtu (quod prope omnem deletam a Gallis Romanam juventutem crederent) ad bellum profectis, tantum Camillus audirus imperator terroris intulerat, ut vallo se ipsi, vallum congestis arboribus

(e.) *Marcium Gron, Crev,*

tepirent, ne qua intrare ad munimenta hostis
 posset. Quod ubi animadvertit Camillus,
 ignem in objectam sepem conjici jussit : &
 forte erat vis magna venti versa in hostem.
 Itaque non aperuit solum incendio viam,
 sed, flammis in castra tendentibus, vapore
 etiam ac fumo crepituque viridis materiae
 flagrantis, ita consternavit hostes, ut minor
 moles superantibus vallum in castra Volscorum
 Romanis fuerit, quam transcendentibus
 sepem incendio absumtam fuerat. Fufis hosti-
 bus caesisque, quum castra inpetu cepisset
 dictator, praedam militi dedit, quo minus
 speratam, minime (f) largitore duce, eo
 militi gratiorem. Persecutus deinde fugientes,
 quum omnem Volscum agrum depopulatus
 esset, ad deditionem Volscos septuagesimo
 demum anno subegit. Victor ex Volscis in
 Aequos transit, & ipsos bellum molientes :
 exercitum eorum ad Bolas obpressit; nec
 castra modo, sed urbem etiam adgressus,
 inpetu primo cepit.

U. c. 366.
 a. C. 386.

Dedunt se
 Volsci.

III. QUUM in ea parte, in qua caput rei
 Romanae Camillus erat, ea fortuna esset ;
 aliam in partem terror ingens ingruerat.

(f) minime l. a minime Gron. Crev.

*T. c. 386.
a. C. 386.*

*Sutrium
a Tuscis
obsessum.*

Etruriâ prope omnis armata Sutrium, socios populi Romani, obsidebat : quorum legati, opem rebus adfectis orantes, quum senatum adissent, decretum tulere, ut dictator primo quoque tempore auxilium Sutrinis ferret. Cujus spei moram quum pati fortuna obsessorum non potuisset, confectaque paucitas oppidanorum, opere, vigiliis, vulneribus, quæ semper eosdem urgebant, per pactiorem urbe hostibus tradita, inermes cum singulis emissi vestimentis, miserabili agmine penates relinquerent; eo forte tempore Camillus cum exercitu Romano intervenit. Cui quum se moesta turba ad pedes provolvisset, principumque orationem, necessitate ultimâ expressam, fletus mulierum ac puerorum, qui exsiliî comites trahebantur, excepisset; parcere lamentis Sutrinis iussit: Etruscis se luctum lacrimasque ferre. Sarcinas inde deponi, Sutrinisque ibi confidere, modico praesidio relicto, arma secum militem ferte jubet. Ita expedito exercitu profectus ad Sutrium, id quod rebatur, soluta omnia rebus (ut fit) secundis invenit: nullam stationem ante moenia, patentes portas, victorem vagum pradam ex hostium tectis egerent.

rēntem. Iterum igitur eodem die Sutrium *V. c. 366.*
 capitur : victores Etrufci paffim trucidantur *a. C. 386.*
 ab novo hofte , neque fe conglobandi , coëun-
 dique in unum , aut arma capiendi datur
 fpacium. Quum pro fe quisque tenderent ad
 portas , fi qua forte fe in agros ejicere pof-
 fent , claufas (id enim primum dīctator im-
 peraverat) portas inveniunt. Inde alii arma
 capere , alii , quos forte armatos tumultus
 occupaverat , convocare fuos , ut prælium
 inirent : quod accenfum ab desperatione hof-
 tium fuiffet ; ni præcones , per urbem dimiffi ,
 poni arma , & parci inermi juffiffent , nec
 præter armatos quemquam violari. Tum etiam ,
 quibus animi in fpe ultima obftinati ad de-
 certandum fuerant , poftquam data fpes vitæ
 eft , jactare paffim arma , inermesque , quod
 tutius fortuna fecerat , fe hofte obferre. Magna
 multitudo in cuftodias divifa : oppidum ante
 noctem redditum Sutrinis inviolatum inte-
 grumque ab omni clade belli , quia non vi
 captum , fed traditum per conditiones fuerat.

IV. CAMILLUS in urbem triumphans rediit , *Camillus triumphat.*
 trium fimul bellorum victor. Longe plurimos
 captivos ex Etrufcis ante currum duxit.
 Quibus fub hafta venundatis , tantum aëris

U. c. 366.
a. C. 386.

redactum est, ut, pretio pro auro matronis perfoluto, eo, quod supererat, tres pateræ aureæ factæ sint: quas, cum titulo nominis Camilli, ante Capitolium incensum, in Jovis cella constat ante pedes Junonis positas fuisse. Eo anno in civitatem accepti, qui Veientium Capenatiumque ac Faliscorum per ea bella transfugerant ad Romanos, agerque iis novis civibus adsignatus. Revocati quoque in urbem senatusconsulto a Veïis, qui ædificandi Romæ pigritia, occupatis ibi vacuis testis, Veios se contulerant. Et primo fremitus fuit adspernantium imperium: dies deinde præstituta capitalisque pœna, qui non remigrasset Romam, ex ferocibus universis singulos, metu suo quemque, obediens fecit. Et Roma quum frequentia crescere, tum tota simul exfurgere ædificiis; & republica inensas adjuvante, & ædilibus velut publicum exigentibus opus, & ipsis privatis (admonebat enim desiderium usus) festinantibus ad effectum operis: intraque annum nova urbs stetit. Exitu anni comitia tribunorum militum consulari potestate habita. Creati T. Quinctius Cincinnatus, Q. Servilius Fidenas quintum, L. Julius Iulus,

U. c. 367.
a. C. 385.

T. Quinc-
tio &c.
Tr. Mil.

L. Aquilius (g) Corvus, L. Lucretius Tri-
 cipitinus, Ser. Sulpicius Rufus. Exercitum U. c. 367.
 a. C. 385.
 alterum in Æquos, non ad bellum, (victos
 namque se fatebantur) sed ab odio ad per-
 vastandos fines, ne quid ad nova consilia
 relinquerent virium, duxere; alterum in ag-
 rum Tarquinienfem. Ibi oppida Etruscorum
 Cortuosa & Contenebra vi capta dirutaque.
 Ad Cortuosam nihil certaminis fuit. Inpro-
 viso adorti, primo clamore atque inpetu
 cepere: direptum oppidum atque incensum
 est. Contenebra paucos dies obpugnationem
 sustinuit; laborque continuus, non die non
 nocte remissus, subegit eos. Quum in sex
 partes divisus exercitus Romanus fenis horis
 in orbem succederet proelio, oppidanos eof-
 dem integro semper certamini paucitas fessos
 objiceret; cessere tandem, locusque inva-
 dendi urbem Romanis datus est. Publicari
 prædam tribunis placebat: sed imperium,
 quam consilium, segnius fuit. Dum cunctan-
 tur, jam militum præda erat; nec, nisi per
 invidiam, adimi poterat. Eodem anno, ne
 privatis tantum operibus cresceret urbs, Ca-
 pitolium quoque saxo quadrato substructum Capitolii
 substructio.

(g) Aquilius Gron. Crev.

U. c. 367. est : opus vel in hac magnificentia urbis
a. C. 385. conspiciendum.

Tribb. Pl.
molitiones

V. JAM & tribuni plebis , civitate ædificando occupata, conciones suas frequentare legibus agrariis conabantur. Ostentabatur in spem Pomprinus ager , tum primum , post accisas a Camillo Volscorum res , possessionis haud ambiguae. Criminabantur , « multo » eum infestiorum agrum ab nobilitate esse , » quam a Volscis fuerit ; ab illis enim tantum , » quoad vires & arma habuerint , incurfiones eo factas : nobiles homines in possessionem agri publici grassari , nec , nisi antequam omnia præcipiant , divisus sit , locum cum ibi plebi fore. » Haud magno opere plebem moverant , & infrequentem in foro propter ædificandi curam , & eodem exhaustam in pensis , eoque agri inmemorem , ad quem instruendum vires non essent. In civitate plena religionum , tum etiam ab recenti clade superstitionis principibus , ut renovarentur auspicia , res ad interregnum rediit. Interreges deinceps M. Manlius Capitolinus , Ser. Sulpicius Camerinus , L. Valerius Potitus. Hic demum tribunorum militum consulari potestate comitia habuit. L. Papirium , C.

U. c. 368.

a. C. 384.

L. Papirio

&c. Tr.

Mil.

Cornelium, C. Sergium, L. Æmilium iterum, *U. c. 368.*
 L. Menenium, L. Valerium Publicolam (h) *a. c. 384.*

tertium creat. Hi ex interregno magistratum
 occipere. Eo anno ædes Martis, Gallico
 bello vota, dedicata est a T. Quinctio duum-
 viro sacris faciundis. Tribus quatuor ex no-
 vis civibus additæ, Stellatina, Tromentina,
 Sabatina, Arnienfis (i) : eæque viginti quin-
 que tribuum numerum explevere.

VI. DE agro Pomptino ab L. Sicinio tri-
 buno plebis actum ad frequentiore[m] jam
 populum, mobilioremque ad cupiditatem agri,
 quam fuerat. Et de Latino Hernicoque bello
 mentio facta in senatu, majoris belli cura,
 quod Etruria in armis erat, dilata est. Res
 ad Camillum tribunum militum consulari
 potestate rediit. Collegæ additi quinque, Ser.
 Cornelius Maluginensis, Q. Servilius Fidenas
 sextum, L. Quinctius Cincinnatus, L. Hora-
 tius Pulvillus, P. Valerius. Principio anni
 averfæ curæ hominum sunt a bello Etrusco;
 quod fugientium ex agro Pomptino agmen
 repente inlatum in urbem adtulit, Antiates
 in armis esse, Latinorumque populos juven-

U. c. 369.
a. c. 383.

*M. Furio
 Camillo
 V. &c.
 Tr. Mil.*

*Antiates
 in armis.*

(h) *Poplicolam Gron. Crev.*

(i) *Narniensis Gron. Crev.*

U. c. 369.
a. C. 383.

*Camillo
regimen
omnium
rerum col-
legæ per-
mittunt.*

tutem submisisse ad id bellum : eo abnuentes publicum fuisse consilium , quod non prohibitos tantummodo voluntarios dicerent militare , ubi vellent. Desierant jam ulla contemni bella. Itaque senatus Diis agere gratias , quod Camillus in magistratu esset : dictatorem quippe dicendum eum fuisse , si privatus esset. Et collegæ fateri , « regimen » omnium rerum , ubi quid bellici terroris » ingruat , in viro uno esse : sibi que desti- » natum in animo esse , Camillo submittere » imperium ; nec quidquam de majestate sua » detractum credere , quod majestati ejus viri » concessissent. » Conlaudatis ab senatu tribunis , & ipse Camillus , confusus animo , gratias egit. « Ingens [inde ait] onus a po- » pulo Romano sibi , qui se dictatorem jam » quartum creasset , magnum a senatu talibus » de se judiciis ejus ordinis , maximum tam » honoratorum collegarum obsequio injungi. » Itaque si quid laboris vigiliarumque adjici » possit , certantem secum ipsum , admissurum , » ut tanto de se consensu civitatis opinionem , » quæ maxima sit , etiam constantem efficiat. » Quod ad bellum atque Antiates adtineat , » plus ibi minarum , quam periculi , esse. Se

» tamen , ut nihil timendi , sic nihil contem- *U. c. 369.*
 » nendi auctorem esse. Circumsederi urbem *a. C. 383.*
 » Romanam ab invidia & odio finitimorum :
 » itaque & ducibus pluribus & exercitibus
 » administrandam rempublicam esse. Te [in-
 » quit] » P. Valeri , socium imperii consiliique,
 » legiones mecum adversus Antiatem hostem
 » ducere placet : te , Q. Servili , altero exer-
 » citu instructo paratoque , in urbe castra
 » habere , intentum , sive Etruria se interim ,
 » ut nuper , sive nova hæc cura , Latini at-
 » que Hernici , moverint. Pro certo habeo ,
 » ita rem gesturum , ut patre , avo , teque
 » ipso ac sex tribunatibus dignum est. Ter-
 » tius exercitus ex caussariis senioribusque a
 » L. Quinctio scribatur , qui urbi mœnibus-
 » que præsidio sit. L. Horatius arma , tela ,
 » frumentum , quæque belli alia tempora
 » poscent , provideat. Te , Ser. Corneli , præ-
 » fidem hujus publici consilii , custodem reli-
 » gionum , comitorum , legum , rerum om-
 » nium urbanarum , collegæ facimus. » Cunctis
 in partes muneris sui benigne pollicentibus
 operam , Valerius , socius imperii lectus , ad-
 jecit , « M. Furium sibi pro dictatore , seque
 » ei pro magistro equitum futurum. Proinde,

U. c. 369. „ quam opinionem de unico imperatore, eam
 a. C. 383. „ spem de bello haberent. Se vero bene
 „ sperare, „ Patres „ & de bello, & de pace
 „ univérſaque republica, „ erecti gaudio,
 fremunt: „ nec dictatore umquam opus fore
 „ reipublicæ, ſi tales viros in magiſtratu ha-
 „ beat, tam concordibus junctos animis, pa-
 „ rere atque imperare juxta paratos, laudem-
 „ que conferentes potius in medium, quam
 „ ex communi ad ſe trahentes. „

VII. JUSTITIO indicto, delectuque habito, Furius ac Valerius ad Satricum proſecti: quo non Volſcorum modo juventutem Antiatés ex nova ſubole lectam, ſed ingentem Latinorum Hernicorumque conciverant ex integerrimis diutina pace populis. Itaque novus hoſtis veteri adjunctus commovit animos militis Romani. Quod ubi aciem jam inſtruenti Camillo centuriones renunciaverunt, „ tur-
 „ batas militum mentes eſſe, ſegniter arma
 „ capta, cunctabundosque & reſiſtentes egreſ-
 „ ſos caſtris eſſe: quin voces quoque audi-
 „ tas, cum centenſis hoſtibus ſingulos pug-
 „ naturos, & ægre inermem tantam multitu-
 „ dinem, nedum armatam, ſuſtineri poſſe; „
 in equum inſilit, &, ante ſigna obverſus in

aciem, ordines interequitans, « Quæ tristi-
 » tia, milites, hæc, quæ insolita cunctatio
 » est? Hostem, an me, an vos ignoratis?
 » Hostis est quid aliud, quam perpetua ma-
 » teria virtutis gloriæque vestræ? Vos con-
 » tra, me duce, (ut Falerios Veiosque cap-
 » tos, & in capta patria Gallorum legio-
 » nes cæfas taceam) modo trigeminæ vic-
 » toriæ triplicem triumphum ex his ipsis
 » Volscis, & Æquis, & ex Etruria egistis.
 » An me, quod non dictator vobis, sed tri-
 » bunus, signum dedi, non agnoscitis ducem?
 » Neque ego maxima imperia in vos desi-
 » dero: & vos in me nihil, præter me ipsum,
 » intueri decet; neque enim dictatura mihi
 » umquam animos fecit, ut ne exilium qui-
 » dem ademit. Iidem igitur omnes sumus; &
 » quum eadem omnia in hoc bellum adfera-
 » mus, quæ in priora adtulimus, eundem
 » eventum belli expectemus. Simul concur-
 » reritis, quod quisque didicit ac consuevit,
 » faciet. Vos vincetis, illi fugient.»

VIII. DATO deinde signo, ex equo desilit,
 & proximum signiferum, manu adreptum,
 secum in hostem rapit, « infer, miles, » cla-
 mitans, « signum. » Quod ubi videre ipsum

*U. c. 369,
 a. C. 383.*

*Oratio
 Camilli ad
 milites,*

*Vincit
 Volscos,*

U. c. 369.
a. C. 383.

Camillum, jam ad munera corporis senecta invalidum, vadentem in hostes, procurrunnt pariter omnes, clamore sublato, « Sequere » imperatorem, » pro se quisque clamantes. Emissum etiam signum Camilli jussu in hostium aciem ferunt; idque ut repeteretur, concitatos antesignanos. Ibi primum pulsus Antiatem, terroremque non in primam tantum aciem, sed etiam ad subsidiarios perlatus. Nec vis tantum militum movebat, excitata presentia ducis, sed quod Volscorum animis nihil terribilius erat, quam ipsius Camilli forte oblata species. Ita, quocumque se intulisset, victoriam secum haud dubiam trahebat. Maxime id evidens fuit, quum, in laevum cornu, prope jam pulsus, adrepto repente equo cum scuto pedestri, advectus, conspectu suo praelium restituit, ostentans vincentem ceteram aciem. Jam inclinata res erat, sed turba hostium & fuga inpediebatur, & longa caede conficienda multitudo tanta fesso militi erat; quum repente ingentibus procellis fusus imber certam magis victoriam, quam praelium, diremit. Signo deinde receptui dato, nox infecuta, quietis Romanis, perfecit bellum. Latini namque & Hernici,

relictis Volscis, domos profecti sunt, malis consiliis pares adepti eventus. Volsci, ubi se desertos ab eis videre, quorum fiducia rebellaverant, relictis castris, mœnibus Satricum se includunt: quos primo Camillus vallo circumdare, & aggere atque operibus obpugnare est adortus. Quæ postquam nulla eruptione inpediri videt; minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo tam lentæ spei victoriam exspectaret, cohortatus milites, ne, tamquam Veios obpugnantes, in opere longinquo sese tererent, victoriam in manibus esse, ingenti militum alacritate mœnia undique adgressus, scalis oppidum cepit. Volsci abjectis armis sese dederunt.

U. c. 367.
a. C 383.

Satricum
capitur.

IX. CETERUM animus ducis rei majori, Antio, imminebat: id caput Volscorum, eam fuisse originem proximi belli. Sed quia nisi magno adparatu, tormentis machinisque, tam valida urbs capi non poterat; relicto ad exercitum collega, Romam est profectus, ut senatum ad excidendum Antium hortaretur. Inter sermonem ejus (credo, rem Antiatem diuturniorem manere, Diis cordi fuisse) legati ab Nepete ac Sutrio, auxilium adversus Etruscos petentes, veniunt, brevem occa-

U. c. 369.
a. C. 383.

*Bellum
cum
Etruscis
Sutrium
obsidentibus.*

fionem esse ferendi auxilii memorantes: eorum vim Camilli ab Antio fortuna avertit. Namque quum ea loca obposita Etruriæ, & velut claustra inde portæque essent; & illis occupandi ea, quum quid novi molirentur, & Romanis recuperandi tuendique cura erat. Igitur senatui cum Camillo agi placuit, ut, omisso Antio, bellum Etruscum fusciperet. Legiones urbanæ, quibus Quinctius præfuerat, ei decernuntur. Quamquam expertum exercitum adfuetumque imperio, qui in Volscis erat, mallet, nihil recusavit: Valerium tantummodo imperii socium depoposcit. Quinctius Horatiusque successores Valerio in Volscis missi. Profecti ab urbe Sutrium Furius & Valerius partem oppidi jam captam ab Etruscis invenere; ex parte altera, interseptis itineribus, ægre oppidanos vim hostium ab se arcentes. Quum Romani auxilii adventus, tum Camilli nomen celeberrimum apud hostes sociosque, & in præsentia rem inclinatam sustinuit, & spatium ad opem ferendam dedit. Itaque diviso exercitu, Camillus collegam, eam in partem circumductis copiis, quam hostes tenebant, moenia aggredi jubet, non tanta spe scalis capi urbem

posse, quam ut, averfis eo hostibus, & *U. c. 369*
 oppidanis jam pugnando fessis laxaretur labor, *a. C. 383*
 & ipse spatium intrandi sine certamine mœnia haberet. Quod quum simul utrimque factum esset, ancepsque terror Etruscos circumstaret, & mœnia summa vi obpugnari, & intra mœnia esse hostem viderent; porta se, quæ una forte non obsidebatur, trepidi uno agmine eiecere. Magna cædes fugientium & in urbe & per agros est facta. Plures a Furianis intra mœnia cæsi: Valeriani expeditiores ad persequendos fuere; nec ante noctem, quæ conspectum ademit, finem cædendi fecere. Sutrio recepto restitutoque focis, Nepete exercitus ductus, quod per deditionem acceptum jam totum Etrusci habebant.

X. VIDEBATUR plus in ea urbe recipienda laboris fore, non in eo solum, quod tota hostium erat, sed etiam quod, parte Nepefinorum prodente civitatem, facta erat deditio. Mitti tamen ad principes eorum placuit, ut fecernerent se ab Etruscis, fidemque, quam implorassent ab Romanis, ipsi præstarent. Unde quum responsum adlatum esset, « nihil suæ potestatis esse, Etruscos mœnia » custodiasque portarum tenere; » primo

*Nepete
 recipitur.*

U. c. 369. populationibus agri terror est oppidanis ad-
a. C. 383. motus : deinde, postquam deditionis, quam
 societatis, fides sanctior erat, fascibus sar-
 mentorum ex agro conlatis, ductus ad mœ-
 nia exercitus, completisque fossis scalæ ad-
 motæ, & clamore primo inpetuque oppidum
 capitur. Nepefinis inde edictum, ut arma
 ponant; parci que jussum inermi. Etrusci pa-
 riter armati atque inermes cæsi. Nepefinorum
 quoque auctores deditionis securi percussæ :
 innoxæ multitudini redditæ res, oppidum-
 que cum præsidio relictum. Ita, duabus so-
 ciis urbibus ex hoste receptis, victorem exer-
 citum tribuni cum magna gloria Romam re-
 duxerunt. Eodem anno ab Latinis Hernicis-
 que res repetitæ, quæsitumque, cur per eos
 annos militem ex instituto non dedissent ?
 Responsum frequenti utriusque gentis con-
 cilio est, « Nec culpam in eo publicam, nec
 » consilium fuisse, quod suæ juventutis aliqui
 » apud Volscos militaverint. Eos tamen ipsos
 » pravi consilii pœnam habere, nec quemquam
 » ex his reducem esse. Militis autem non
 » dati causam, terrorem adfiduum a Volscis
 » fuisse, quam pestem adhærentem lateri suo
 » tot super alia aliis bellis exhaurire nequisse. »

*Ab Latinis
 Hernicis-
 que res re-
 petitæ.*

Quæ relata Patribus magis tempus, quam
causam, non visa belli habere.

XI. INSEQUENTI ANNO, A. Manlio, P. Cornelio, T. & L. Quinctiis Capitolinis, L. Papirio Curfore iterum, C. Sergio iterum tribunis consulari potestate, grave bellum foris, gravior domi seditio exorta: bellum a Volscis, adjuncta Latinorum atque Hernicorum defectione; seditio, unde minime timeri potuit, a patriciæ gentis viro & inclitæ famæ, M. Manlio Capitolino: qui nimius animi, quum alios principes sperneret, uni invideret, eximio simul honoribus atque virtutibus, M. Furio, ægre ferebat, « solum » eum in magistratibus, solum apud exercitus esse: tantum jam eminere, ut iisdem » auspiciis creatos, non pro collegis, sed pro » ministris habeat; quum interim, si quis » vere æstimare velit, a M. Furio recuperari patria ex obsidione hostium non potuerit, nisi a se prius Capitolium atque » arx servata esset: & ille, inter aurum accipiendum & spem pacis solutis animis, Gallos adgressus sit: ipse armatos capientesque arcem depulerit: illius gloriæ pars » virilis apud omnes milites sit, qui simul

U. c. 370.

a. C. 382.

A. Manlio

II. &c.

Tr. Mil.

*Bellum
Volscum.*

*M. Manlii
prave
molitiones*

U. c. 370.
a. C. 382.

» vicerint; suæ victoriæ neminem omnium
» mortalium socium esse. » His opinionibus
inflato animo, ad hoc vitio quoque ingenii ve-
hemens & inpotens, postquam inter Patres
non, quantum æquum censebat, excellere
suas opes animadvertit; primum omnium ex
Patribus popularis factus, cum plebeiis (k)
magistratibus consilia communicare; crimi-
nando Patres, adliciendo ad se plebem, jam
aura, non consilio ferri, famæque magnæ
malle, quam bonæ esse: &, non contentus
agrariis legibus, quæ materia semper tribu-
nis plebi seditionum fuisset, fidem moliri
cœpit: « Acriores quippe æris alieni stimu-
» los esse, qui non egestatem modo atque
» ignominiam minentur, sed nervo ac vinculis
» corpus liberum territent. » Et erat æris
alieni magna vis, re damnosissima etiam divi-
tibus, ædificando contracta. Bellum itaque
Volscum, grave per se, oneratum Latino-
rum atque Hernicorum defectione, in spe-
ciem causæ jactatum, ut major potestas
quæreretur. Sed nova consilia Manlii magis
compulere senatum ad dictatorem creandum.
Creatus A. Cornelius Cossus magistrum equi-
tum dixit T. Quinctium Capitolinum.

A. Corne-
lius Cossus
dictator.

(k) plebis Gron. Crev.

XII.

XII. DICTATOR, etsi majorem dimicationem propositam domi, quam foris, cernebat; tamen, seu quia celeritate ad bellum opus erat, seu victoria triumphoque dictaturæ ipsi vires se additurum ratus, delectu habito, in agrum Pomptinum, quo a Volscis exercitum indictum audierat, perguit. Non dubito, præter fatietatem, tot jam libris assidua bellorum Volscis gesta legentibus illud quoque subcurfurum, (quod mihi percensenti propiores temporibus harum rerum auctores miraculo fuit) unde toties victis Volscis & Æquis subfecerint milites. Quod quum ab antiquis tacitum prætermissumque sit; cujus tandem ego rei præter opinionem, quæ sua cuique conjectanti esse potest, auctor sim? Simile veri est, aut intervallis bellorum, sicut nunc in delectibus sit Romanis, alia atque alia subole juniorum ad bella instauranda toties usos esse: aut non ex iisdem semper populis exercitus scriptos, quamquam eadem semper gens bellum intulerit: aut innumerabilem multitudinem liberorum capitum in eis fuisse locis, quæ nunc, vix seminario exiguo militum relicto, servitia Romana ab solitudine vindicant. Ingens certe;

U. c. 370.
a. C. 382.

Unde
Volscis &
Æquis to-
ties victis
subfecerint
milites.

U. c. 370. (quod inter omnes auctores convenit) quam
a. C. 382. quam nuper Camilli ductu atque auspicio
 accisa res erant, Volscorum exercitus fuit :
 ad hoc Latini Hernicique accefferant, & Cir-
 ceiensium quidam, & coloni etiam a Velitris
 Romani. (1) Dictator, castris eo die positis,
 postero cum auspicio prodisset, hostiaque caesa
 pacem Deum adorasset, laetus ad milites, jam
 arma ad propositum pugnae signum, sicut
 edictum erat, luce prima capientes, processit :

*Dictatoris
 oratio
 ad
 milites.*

« Nostra victoria est, milites [inquit] si
 » quid Dii vatesque eorum in futurum vident.
 » Itaque, ut decet certae spei plenos, & cum
 » inparibus manus conferturos, pilis ante
 » pedes positis, gladiis tantum dextras arme-
 » mus : ne procurri quidem ab acie velim ;
 » sed obnisos vos stabili gradu inpetum hos-
 » tium excipere. Ubi illa vana injecerint mis-
 » filia, & effusi stantibus vobis se intulerint,
 » tum micent gladii, & veniat in mentem
 » unicuique, Deos esse, qui Romanum ad-
 » juvent ; Deos, qui secundis avibus in proe-
 » lium miserint. Tu, T. Quincti, equitem in-
 » tentus ad primum initium moti certaminis
 » teneas : ubi haerere jam aciem conlato pede

(1) *Velitris. Romanus Dictator Gron Crev.*

» videris, tum terrorem equestrem occupatis
 » alio pavore infer : inVectusque ordines
 » pugnantium diffipa. » Sic eques, sic pedes,
 ut præceperat, pugnant : nec dux legiones,
 nec fortuna fefellit ducem.

U. c. 370.
 a. C. 382.

XIII. MULTITUDO hostium, nulli rei,
 præterquam numero, freta, & oculis utram-
 que metiens aciem, temere proelium iniit,
 temere omisit; clamore tantum missilibusque
 telis & primo pugnae inpetu ferox, gladios
 & conlatum pedem & vultum hostis, ardore
 animi micantem, ferre non potuit. Impulsa
 frons prima, & trepidatio subsidiis inlata;
 & suum terrorem intulit eques : rupti inde
 multis locis ordines, motaque omnia, &
 fluctuanti similis acies erat. Deinde, post-
 quam, cadentibus primis, jam ad se quisque
 perventuram caedem cernebat, terga vertunt,
 Instare Romanus; &, donec armati confer-
 tique abibant, peditum labor in persequendo
 fuit : postquam jactari arma passum, fugaque
 per agros spargi aciem hostium animadversum
 est; tum equitum turmae emissæ, dato signo,
 ne, in singulorum morando caede, spatium ad
 evadendum interim multitudini darent : satis
 esse, missilibus ac terrore inpedire (m) cur-

Vidi
 Volsca

(m) *impediri* Gron. Crev.

U. c. 370.
a. C. 582.

sum, obequitandoque [agmen teneri, dum adsequi pedes & iusta cæde conficere hostem posset. Fugæ sequendique non ante noctem finis fuit : capta quoque ac direpta eodem die castra Volscorum, prædaque omnis, præter libera corpora, militi concessa est. Pars maxima captivorum ex Latinis atque Hernicis fuit : nec hominum de plebe, ut credi posset mercede militasse, sed principes quidam iuventutis inventi ; manifesta fides, publica ope Volscos hostes adjutos. Circeiensium quoque quidam cogniti, & coloni a Velitris : Romanque omnes missi percunctantibus primoribus Patrum eadem, quæ dictatori, defectionem sui quisque populi, haud perplexe indicavere.

XIV. DICTATOR exercitum in stativis tenebat, minime dubius, bellum cum his populis Patres iussuros ; quum major domi exorta moles coëgit adiri Romam eum, gliscente in dies seditione, quam solito magis metuendam auctor faciebat ; non enim jam orationes modo M. (n) Manlii, sed facta, popularia in speciem, tumultuosa eadem, qua mente fierent, intuenda erant. Centu-

*Manliana
seditio.*

(n) M. del. Gron. Crev.

rionem, nobilem militaribus factis, iudicatum *U. c. 379.*
 pecuniæ quum duci vidisset, medio foro *a. c. 382.*
 cum caterva sua adcurrit, & manum iniecit:
 vociferatusque de superbia Patrum, ac cru-
 delitate sceneratorum, & miseris plebis,
 virtutibus ejus. viri fortunæque, « Tum vero
 » ego: [inquit] nequidquam hac dextera Ca-
 » pitolium arcemque servaverim, si civem
 » commilitonemque meum, tamquam Gallis
 » victoribus captum, in servitutem ac vin-
 » cula duci videam. » Inde rem creditori
 palam populo solvit, libraque & æræ libera-
 tum emittit, Deos atque homines obtestan-
 tem, « ut M. Manlio, liberatori suo, parenti
 » plebis Romanæ, gratiam referant. » Accep-
 tus extemplo in tumultuosam turbam, & ipse
 tumultum augebat, cicatrices acceptas Ve-
 ienti, Gallico, aliisque deinceps bellis osten-
 tans. « Se militantem, se restituentem ever-
 » fos penates, multiplici jam forte exsoluta,
 » mergentibus semper sortem usuris, obru-
 » tum scenore esse: videre lucem, forum,
 » civium ora, M. Manlii opera: omnia pa-
 » rentum beneficia ab illo se habere: illi
 » devovere corporis, vitæque ac sanguinis
 » quod superfit: quodcumque sibi cum patria,

U. c. 370. » penatibus publicis ac privatis juris fuerit,
a. C. 382. » id cum uno homine esse. » His vocibus
 instincta plebes quum jam unius hominis esset,
 addita alia commotioris ad omnia turbanda
 consilii res. Fundum in Veienti, caput patri-
 monii, subjecit præconi : « Ne quem ves-
 » trum [inquit] Quirites, donec quidquam
 » in re mea supererit, judicatum addictumve
 » duci patiar. » Id vero ita accendit animos,
 ut per omne fas ac nefas secuturi vindicem
 libertatis viderentur. Ad hoc domi, concio-
 nantis in modum, sermones pleni criminum
 in Patres : inter quos, quum omisso discrimi-
 mine, vera an vana jaceret, « thesauros Gal-
 » lici auri occultari a patribus jecit : nec
 » jam possidendis publicis agris contentos
 » esse, nisi pecuniam quoque publicam aver-
 » tant. Ea res si palam fiat, exsolvi plebem
 » ære alieno posse. » Quæ ubi objecta spes
 est, enimvero indignum facinus videri, quum
 conferendum ad redimendam civitatem a Gal-
 lis aurum fuerit, tributo conlationem factam :
 idem aurum, ex hostibus captum, in pauco-
 rum prædam cessisse. Itaque exsequebantur
 quærendo, ubi tantæ rei furtum occultare-
 tur : differenteque, & tempore suo se indi-

caturum dicente, ceteris omissis, eo versæ *U. C. 370.*
 erant omnium curæ : adparebatque, nec *a. C. 382.*
 veri indicii gratiam mediam, nec falsi obfen-
 sionem fore.

XV. ITA suspensus rebus dictator, aditus *Dictator*
 ab exercitu, in urbem venit. Postero die *in urbem*
 senatu habito, quum, satis periclitatus vo- *aditus.*
 luntates hominum, discedere senatum ab se
 vetuisset; stipatus ea multitudine, sella in
 comitio posita, viatorem ad M. Manlium *Manlium*
 misit : qui, dictatoris jussu vocatus, quum *vocat.*
 signum suis dedisset, adesse certamen, agmine
 ingenti ad tribunal venit. Hinc senatus, hinc
 plebs, suum quisque intuentes ducem, velut
 in acie constiterant. Tum dictator, silentio
 facto, « Utinam [inquit] mihi Patribusque
 » Romanis ita de ceteris rebus cum plebe
 » conveniat, quemadmodum, quod ad te
 » adinet eamque rem, quam de te sum
 » quæsiturus, conventurum satis confido.
 » Spem factam a te civitati video, fide in-
 » columi, ex thesauris Gallicis, quos primo-
 » res Patrum occultent, creditum solvi posse.
 » Cui ego rei tantum abest ut inpedimento
 » sim, ut contra te, M. Manli, adhorter,
 » liberes scœnore plebem Romanam; & istos,

U. c. 370.
a. C. 382.

» incubantes publicis thesauris, ex præda
 » clandestina evolvas. Quod nisi facis, sive
 » quod (o) & ipse in parte prædæ sis, sive
 » quia vanum indicium est, in vincula te
 » duci jubebo, nec diutius patiar, a te mul-
 » titudinem fallaci spe concitari. » Ad eam
 Manlius, « nec se fefellisse [ait] non adver-
 » sus Volscos toties hostes, quoties Patribus
 » expediat, nec adversus Latinos Hernicos-
 » que, quos falsis criminibus in arma agant,
 » sed adversus se ac plebem Romanam, dic-
 » tatorem creatum esse. Jam, omisso bello,
 » quod simulatum sit, in se inpetum fieri:
 » jam dictatorem profiteri patrocinium scene-
 » ratorum adversus plebem: jam sibi ex fa-
 » vore multitudinis crimen & perniciem
 » quæri. Obfendit [inquit] te, A. Corneli,
 » vosque, Patres conscripti, circumfusa turba
 » lateri meo? Quin eam diducitis a me sin-
 » guli vestris beneficiis, intercedendo, exi-
 » mendo de nervo cives vestros, prohibendo
 » judicatos addictosque duci, ex eo, quod
 » adfluit opibus vestris, sustinendo necessita-
 » tes aliorum? Sed quid ego vos, de vestro
 » inpendatis, hortor? Sortem aliam ferte,

(o) quod l, ut Gron. Crev,

v de capite deducite, quod usuris pernumera- *U. c. 370.*
 » tum est : jam nihilo mea turba, quam *a. C. 382.*
 » ullius, conspectior erit. At enim, quid ita
 » solus ego civium curam ago ? Nihilo magis,
 » quod respondeam, habeo, quam si quæras,
 » quid ita solus Capitolium arcemque serva-
 » verim. Et tum universis, quam potui, opem
 » tuli, & nunc singulis feram. Nam quod ad
 » thesauros Gallicos adinet, rem, suapte
 » natura facilem, difficilem interrogatio fa-
 » cit. Cur enim quæritis, quod scitis ? cur
 » quod in sinu vestro est, excuti jubetis
 » potius, quam ponatis, nisi aliqua fraus sub-
 » est ? Quo magis argui præstigias jubetis
 » vestras, eo plus vereor, ne abstuleritis ob-
 » servantibus etiam oculos. Itaque non ego,
 » vobis ut indicem prædas vestras, sed vos
 » id cogendi estis, ut in medium profe-
 » ratis. »

XVI. QUUM mittere ambages dictator ju-
 beret, & aut peragere verum indicium coge-
 ret, aut fateri facinus insimulati falso crimi-
 ne senatus, oblatæque vani furti invidiæ;
 negantem, arbitrio inimicorum se locutu-
 rum, in vincula duci jussit, Adreptus a via-
 tore, « Jupiter [inquit] optime maxime,

U. c. 370.
a. C. 382.

» Junoque Regina, ac Minerva, ceterique
 » Dii Deaque, qui Capitolium arcemque
 » incolitis, ficcine vestrum militem ac præ-
 » fidem finitis vexari ab inimicis? Hæc dex-
 » tera, qua Gallos fudi a delubris vestris,
 » jam in vinculis & catenis erit? » Nullius
 nec oculi nec aures indignitatem ferebant:
 sed invicta sibi quædam patientissima justii
 imperii civitas fecerat; nec adversus dicta-
 toriam vim aut tribuni plebis, aut ipsa plebs,
 ad tollere oculos aut hiscere audebant. Con-
 jecto in carcerem Manlio, satis constat,
 magnam partem plebis vestem mutasse, mul-
 tos mortales capillum ac barbam promississe,
 obversatamque vestibulo carceris mœstam
 turbam. Dictator de Volscis triumphavit:
 invidiæque magis triumphus, quam gloriæ,
 fuit. Quippe domi, non militiæ, partum
 eum; actumque de cive, non de hoste,
 fremebant: unum defuisse tantum superbiæ,
 quod non M. Manlius ante currum sit duc-
 tus. Jamque haud procul seditione res erat:
 cujus leniendæ causâ, postulante nullo, lar-
 gitor voluntarius repente senatus factus,
 Satricum coloniam duo millia civium Ro-
 manorum deduci jussit: bina jugera & semis-

*Manlius
 in carce-
 rem con-
 jectus.*

ses agri adsignati. Quod quum & parvum, *U. c. 370.*
 & paucis datum, & mercedem esse prodendi *a. C. 382.*
 M. Manlii interpretarentur; remedio irrita-
 tur seditio. Et jam magis insignis & (p) for-
 dibus & facie reorum turba Manliana erat,
 amotusque post triumphum abdicatione dicta-
 turæ terror & linguam & animos liberave-
 rat hominum.

XVII. AUDIEBANTUR itaque propalam vo-
 ces exprobrantium multitudini, « quod de-
 » fensores suos semper in præcipitem locum
 » (q) favore tollat, deinde in ipso discrimi-
 » ne periculi destituat. Sic Sp. Cassium, in
 » agros plebem vocantem, sic Sp. Mælium,
 » ab ore civium famem suis impensis propul-
 » santem, obpressos; sic M. Manlium, mer-
 » sam & obrutam fœnore partem civitatis
 » in libertatem ac lucem extrahentem, pro-
 » ditum inimicis. Saginare plebem populares
 » suos, ut jugulentur. Hoccine patiendum
 » fuisse, si ad nutum dictatoris non respon-
 » derit (r) vir consularis? Fingerent menti-
 » tum ante, atque ideo non habuisse, quod

*Exprobra-
 tur multi-
 tudini,
 quod Man-
 lium desti-
 tuas.*

(p) & del. Gron. Crev.

(q) in præcipitem semper locum Gron. Crev.

(r) responderet Gron. Crev.

U. c. 370. » tum responderet : cui servo umquam mem-
a. C. 382. » dacii poenam vincula fuisse ? Non obversa,
 » tam esse memoriam noctis illius , quæ pe-
 » ne ultima atque æterna nomini Romano
 » fuerit ? non speciem agminis Gallorum ,
 » per Tarpeiam rupem scandentis ? non ipsius
 » M. Manlii , qualem eum armatum , plenum
 » sudoris ac sanguinis , ipso pene Jove erepto
 » ex hostium manibus , vidissent ? Selibrisne
 » farris gratiam fervatori patriæ relatam ? &
 » quem prope cœlestem , cognomine certe
 » Capitolino Jovi parem , fecerint , eum pati
 » vinctum in carcerè , in tenebris , obnoxiam
 » carnificis arbitrio ducere animam ? Adeo
 » in uno omnibus satis auxilii fuisse ; nullam
 » opem in tam multis uni esse ? » Jam ne nocte
 quidem turba ex eo loco dilabebatur , refrac-
 rurosque carcerem minabantur : quum remis-
 fo , id (s) quod erepturi erant , ex senatus-
 consulto Manlius vinculis liberatur : quo
 facto non seditio finita , sed dux seditioni
 datus est. Per eosdem dies Latinis & Herni-
 cis , simul colonis Circeiensibus & a Veli-
 tris , purgantibus se Volsci crimine belli , cap-
 tivosque repetentibus , ut suis legibus in eos

*Manlius
 vinculis
 liberatur.*

(s) remisso eo quod Gron. Crev.

animadverterent, tristia responsa reddita; tristiora colonis, quod cives Romani patriæ obpugnandæ nefanda consilia iniissent (t). Non negatum itaque tantum de captivis; sed, in quo ab fociis tamen temperaverant, denunciatum senatus verbis, facefferent propere ex urbe, ab ore atque oculis populi Romani, ne nihil eos legationis jus, externo, non civi, comparatum, tegeret.

XVIII. RECRUDESCENTE Manliana seditione, sub exitu anni comitia habita, creatique tribuni militum consulari potestate ex Patribus Ser. Cornelius Maluginensis tertium, P. Valerius Potitus iterum, M. Furius Camillus (u), Ser. Sulpicius Rufus iterum, C. Papius Crassus, T. Quinctius Cincinnatus secundum. Cujus principio anni & Patribus & plebi peropportune externa pax data: plebi, quod non avocata delectu spem cepit, dum tam potentem haberet ducem, fœnoris expugnandi; Patribus, ne quo externo terrore avocarentur animi ab sanandis domesticis malis. Igitur, quum pars utraque acrior aliquanto coorta esset, in propinquum certamen aderat

U. c. 371.

a. C. 381.

Ser. Cornelio III.

&c. Tr.

Mil.

(t) *iniissent Gron. Crev.*

(u) *Camillus quintum Gron. Crev.*

*U. c. 371.
a. C. 381.*

& Manlius (x). Advocata domum plebe,
cum principibus novandarum rerum interdicta
noctuque consilia agitatur, plenior aliquanto
animorum irarumque, quam antea fuerat.
Iram accenderat ignominia recens in animo
ad contumeliam inexperto : spiritus dabatur,
quod nec ausus esset idem in se dictator,
quod in Sp. Maelio Cincinnatus Quinctius
fecisset ; & vinculorum suorum invidiam non
dictator modo abdicando dictaturam fugisset,
sed ne senatus quidem sustinere potuisset.
His simul inflatus exacerbatumque jam per
se accensos incitabat plebis animos : « Quo-
» usque tandem ignorabitis vires vestras, quas
» natura ne belluas quidem ignorare voluit ?
» numerate saltem, quot ipsi sitis, quot ad-
» versarios habeatis. Si singuli singulos ad-
» gressuri essetis, tamen acrius crederem vos
» pro libertate, quam illos pro dominatione,
» certaturos. Quot enim clientes circa singu-
» los fuistis patronos, tot nunc adversus
» unum hostem eritis. Ostendite modo bel-
» lum; pacem habebitis. Videant vos paratos
» ad vim; jus ipsi remittent. Audendum est

*Oratio
seditiosa
Manlii
ad
plebem.*

(x) *esset; jam in prop. certamen aderat : &
Manlius advocata Gron. Crev.*

» aliquid universis, aut omnia singulis pa- *U. c. 371.*
 » tienda. Quousque me circumspicietis? *a. C. 381.*
 » Ego quidem nulli vestrum deero : ne for-
 » tuna mea desit, videte. Ipse vindex vester,
 » ubi visum inimicis est, nullus repente
 » fui : & vidistis in vincula duci universi
 » eum, qui a singulis vobis vincula depule-
 » ram. Quid sperem, si plus in me audeant
 » inimici ? an exitum Cassi Mæliique expec-
 » tem ? Bene facitis, quod abominamini :
 » Dii prohibebunt hæc : sed nunquam prop-
 » ter me de cælo descendent. Vobis dent
 » mentem, oportet, ut prohibeatis : sicut
 » mihi dederunt armato togatoque, ut vos
 » a barbaris hostibus, a superbis defenderem
 » civibus. Tam parvus animus tanti populi
 » est, ut semper vobis auxilium adversus
 » inimicos satis sit ? nec ullum, nisi quate-
 » nus imperari vobis sinatis, certamen ad-
 » versus Patres noritis ? Nec hoc natura infi-
 » tum vobis est, sed usque possidemini. Cur
 » enim adversus externos tantum animorum
 » geritis, ut imperare illis æquum censeatis ?
 » Quia consuevistis cum eis pro imperio
 » certare ; adversus hos tentare magis, quam
 » tueri, libertatem. Tamen qualescumque

L. c. 371. » duces habuistis, qualescumque ipsi fuistis;
a. C. 381. » omnia adhuc, quantacumque petistis, obti-
 » nuistis seu vi, seu fortuna vestra. Tempus
 » est, etiam (*y*) majora conari. Experimini
 » modo & vestram felicitatem, & me (ut
 » spero) feliciter expertum. Minore nego-
 » tio, qui imperet Patribus, inponetis; quan-
 » qui resisterent imperantibus, inposuistis.
 » Solo æquandæ sunt dictaturæ consulatusque,
 » ut caput ad tollere Romana plebes possit.
 » Proinde adeste, prohibete jus de pecuniis
 » dici. Ego me patronum profiteor plebis,
 » quod mihi cura mea & fides nomen induit.
 » Vos si quo insigni magis imperii honorisve
 » nomine vestrum adpellabitis ducem, eo
 » utemini potentiore ad obtinenda ea, quæ
 » vultis. » Inde de regno agendi ortum ini-
 » tium dicitur; sed nec cum quibus, nec
 » quem ad finem consilia pervenerint, sat
 » planum traditur.

*Senatus
 de
 coercendo
 Manlio
 agitatur.*

XIX. AT in parte altera senatus de seces-
 sione, in domum privatam, plebis, forte
 etiam in arce positam, & imminente mole
 libertati, agitatur. Magna pars vociferantur,
 « Servilio Ahala opus esse, qui non in vin-
 » cula duci jubendo iritet publicum hostem,
 (*y*) jam Gron. Crev. » sed

» sed unius jactura civis finiat intestinum *U. c. 371.*
 » bellum. » Decurritur ad leniorem verbis *a. C. 381.*
 sententiam, vim tamen eandem habentem ,
 « Ut videant magistratus, ne quid ex pernicio-
 » sis consiliis M. Manlii respublica detrimenti
 » capiat. » Tum tribuni consulari potestate ,
 tribunique plebi (z) (nam &, quia eundem
 & suæ potestatis, quem libertatis omnium,
 finem cernebant, Patrum auctoritati se dedi-
 derant) hi tum omnes, quid opus factio sit,
 consultant. Quum præter vim & cædem ni-
 hil cuiquam obcurreret, eam autem ingentis
 dimicationis fore adpareret; tum M. Mænius
 & Q. Publilius tribuni plebis, « Quid Patrum
 » & plebis certamen facimus, quod civitatis
 » esse adversus unum pestiferum civem debet?
 » Quid cum plebe adgredimur eum, quem
 » per ipsam plebem tutius adgredi est, ut
 » suis ipse oneratus viribus ruat? Diem di-
 » cere ei nobis in animo est. Nihil minus
 » populare quam regnum est. Simul multitu-
 » do illa non secum certari viderint, & ex
 » advocatis iudices facti erunt, & accusato-
 » res de plebe, patricium reum intuebuntur,

(z) plebei Crev.

V. c. 371.
a. C. 381.

» & regni crimen in medio; nulli magis, quam
» libertati, favebunt, suæ.

*Manlio
dies
dicitur
a Tr. Pl.*

XX. ADPROBANTIBUS cunctis, diem Manlio dicunt. Quod ubi est factum, primo commota plebs est, utique postquam fordidatum reum viderunt, nec cum eo non modo Patrum quemquam, sed ne cognatos quidem aut adfines, postremo ne fratres quidem A. & T. Manlios: quod ad eum diem nunquam usu venisset, ut in tanto discrimine non & proximi vestem mutarent. Ap. Claudio in vincula ducto, C. Claudium inimicum Claudiamque omnem gentem forditam fuisse. Consensu obprimi popularem virum, quod primus a Patribus ad plebem defecisset. Quum dies venit, quæ, præter cœtus multitudinis feditiosasque voces, & largitionem, & fallax indicium, pertinentia proprie ad regni crimen ab accusatoribus objecta sint reo, apud neminem auctorem invenio: nec dubito haud parva fuisse, quum damnandi mora plebi non in causa, sed in loco, fuerit. Illud notandum videtur, ut sciant homines, quæ & quanta decora fœda cupiditas regni non ingrata solum, sed invisa etiam, reddiderit. Homines prope quadringentos produ-

xiffe dicitur, quibus sine fœnore expensas pecunias tulisset, quorum bona venire, quos duci addictos prohibuisset. Ad hæc, decora quoque belli non commemorasse tantum, sed protulisse etiam conspicienda; spolia hostium cætorum ad triginta, dona imperatorum ad quadraginta: in quibus insignes duas murales coronas, civicas octo. Ad hæc servatos ex hostibus cives produxisse; inter quos C. Servilium magistrum equitum absentem nominatum. Et quum ea quoque, quæ bello gesta essent, pro fastigio rerum oratione etiam magnifica, facta dictis æquando, memorasset, nudasse pectus insigne cicatricibus bello acceptis; & identidem, Capitolium spectans, Jovem Deosque alios devocasse ad auxilium fortunarum suarum: precatusque esse, ut, quam mentem sibi Capitolinam arcem protegenti ad salutem populi Romani dedissent, eam populo Romano in suo discrimine darent: & orasse singulos universosque, ut Capitolium atque arcem intuentes, ut ad Deos immortales versi, de se judicarent. In Campo Martio quum centuriatim populus citaretur, & reus, ad Capitolium manus tendens, ab hominibus ad Deos preces aver-

U. 2. 371.
a. C. 381.

V. c. 371.
a. C. 381.

*Damna-
tur.*

tiffet; adparuit tribunis, nisi oculos quoque hominum liberassent ab tanti memoria decoris, numquam fore in præoccupatis beneficio animis vero crimini locum. Ita prodicta die, in Poetelinum lucum extra portam Nomentanam (a), unde conspectus in Capitolium non esset, concilium populi indictum est. Ibi crimen valuit, & obstinatis animis triste iudicium, inuisumque etiam iudicibus, factum. Sunt qui per duumviros, qui de perduellione anquirent, creatos, auctores sint damnatum. Tribuni de saxo Tarpeio deiecerunt: locusque idem in uno homine & eximiae gloriae monumentum & poenae ultimae fuit. Adjectae mortuo notae sunt: publica una; quod, quum domus ejus fuisset, ubi nunc aedes atque officina Monetæ est, latum ad populum est, ne quis patricius in arce aut Capitolio habitaret: gentilicia altera; quod gentis Manliæ decreto cautum est, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Hunc exitum habuit vir, nisi in libera civitate natus esset, memorabilis. Populum brevi, postquam periculum ab eo nullum erat, per se ipsas recordantem virtutes, desiderium

(a) *Flumentanam Gron. Crev.*

ejus tenuit. Pestilentia etiam brevi consecuta, nullis obcurrentibus tantæ cladis causis, ex Manliano supplicio magnæ parti videri orta: violatum Capitolium esse sanguine fervatoris: nec Diis cordi fuisse poenam ejus oblatam prope oculis suis, a quo sua templa erepta e manibus hostium essent.

XXI. PESTILENTIAM inopia frugum, & vulgatam utriusque mali famam anno insequente multiplex bellum excepit, L. Valerio quartum, A. Manlio tertium, Ser. Sulpicio tertium, L. Lucretio, L. Æmilio tertium, M. Trebonio, tribunis militum consulari potestate. Hostes novi, præter Volscos velut forte quadam prope in æternum exercendo Romano militi datos, Circeiosque & Velitras colonias jamdiu molientes defectionem, & suspectum Latium, Lanuvini etiam, quæ fidelissima urbs fuerat, subito exorti. Id Patres rati contemptu accidere, quod Veliternis civibus suis tamdiu impunita defectio esset, decreverunt, ut primo quoque tempore ad populum ferretur de bello eis indicendo: ad quam militiam quo paratior plebes esset, quinqueviros Pomptino agro dividendo, & triumviros Nepete coloniæ deducendæ crea-

U. c. 372.
a. C. 380.

L. Valerio
IV. &c.
Tr. Mil.

Novi hostes Lanuvini.

U. c. 372.
a. C. 380.

verunt. Tum, ut bellum juberent, latum ad populum est : & nequidquam dissuadentibus tribunis plebis, omnes tribus bellum jussurunt. Adparatum eo anno bellum est : exercitus propter pestilentiam non educus. Ea que cunctatio colonis spatium dederat deprecandi senatum ; & magna hominum pars eo, ut legatio supplex Romam mitteretur, inclinabat : ni privato (ut fit) periculo publicum implicatum esset, auctoresque defectionis ab Romanis, metu ne, soli crimini subjecti, piacula iræ Romanorum dederentur, avertissent colonias a consiliis pacis. Neque in senatu solum per seos legatio impedita est, sed magna pars plebis incitata, ut prædatum in agrum Romanum exirent. Hæc nova injuria exturbavit omnem spem pacis. De Prænestinorum quoque defectione eo anno primum fama exorta : arguentibusque eos Tusculanis, & Gabinis, & Lavicanis, quorum in fines incursum erat, ita placide ab senatu responsum est, ut minus credi de criminibus, quia nollent ea vera esse, adpareret.

U. c. 373.
a. C. 370.

Sp. & L.
Papirii
&c. Tr.
Mil.

XXII. INSEQUENTI anno Sp. & L. Papirii, novi tribuni militum consulari potestate, Velitras legiones duxere ; quatuor collegis

Ser. Cornelio Maluginense quartum, Q. Servilio, Ser. Sulpicio, L. Æmilio quartum, tribunis ad præsidium urbis, & si qui ex Etruria novi motus nunciarentur, (omnia enim inde suspecta erant) relictis. Ad Velitras adversus majora pene auxilia Prænestinorum, quam ipsam colonorum multitudinem, secundo prælio pugnatum est; ita ut propinquitas urbis hosti & causa maturioris fugæ, & unum ex fuga receptaculum esset. Oppidi obpugnatione tribuni abstinere; quia & anceps erat, nec in perniciem coloniarum pugandum censebant. Literæ Romam ad senatum cum victoriæ nunciis, acriores in Prænestinum, quam in Veliternum hostem, missæ. Itaque ex senatusconsulto populique jussu bellum Prænestinis indictum: qui, conjuncti Volscis, anno insequente Sarricum, coloniam populi Romani pertinaciter a colonis defensam, vi expugnarunt, cædeque in captis exercuere victoriam. Eam rem ægre passi Romani, M. Furium Camillum septimum tribunum militum creavere. Additi collegæ A. & L. Postumii Regillenses, ac L. Furius, cum L. Lucretio & M. Fabio Ambusto. Volscum bellum M. Furio extra ordinem

U. c. 373.
a. C. 379.

Veliterni
victi.

Prænesti-
nis bellum
indictum.

U. c. 374.
a. C. 378.

M. Furio
Camillo
VII. &c.
Tr. Mil.
Bellum
Volscum.

U. e. 374.
a. C. 378.

decretum. Adjutor ex tribunis forte L. Furius datur; non tam e republica, quam ut collegæ materia ad omnem laudem esset; & publice, quod rem temeritate ejus prolapsam restituit; & privatim, quod ex errore gratiam potius ejus sibi, quam suam gloriam, periiit. Exactæ jam ætatis Camillus erat, comitiisque jurare parato in verba excusandæ valetudini solita consensus populi restiterat: sed vegetum ingenium in vivido pectore vigeat, virebatque integris sensibus, & civiles jam res haud magnopere obeuntem bella excitabant. Quatuor legionibus quaternum millium scriptis, exercitu indicto ad portam Esquilinam in posterum (b) diem, ad Satricum profectus. Ibi eum expugnatores colonæ haudquaquam perculsi, fidentes militum numero, quo aliquantum præstabant, obperiebantur. Postquam adpropinquare Romanos senserunt, extemplo in aciem procedunt, nihil dilaturi, quin periculum summæ rerum facerent: ita paucitati hostium nihil artes imperatoris unici, quibus solis confiderent, profuturas esse.

(b) *posteram Gron.*

XXIII. IDEM ardor & in Romano exercitu erat, & in altero duce: nec præsentis dimicationis fortunam ulla res, præterquam unius viri consilium atque imperium, morabatur: qui occasionem juvandarum ratione virium trahendo bello quærebat. Eo magis hostis instare; nec jam pro castris tantum suis explicare aciem, sed procedere in medium campi, & vallo prope hostium signa inferendo, superbam fiduciam virium ostentare. Id ægre patiebatur Romanus miles; multo ægrius alter ex tribunis militum L. Furius, ferox quum ætate & ingenio, tum multitudinis, ex incertissimo fumentis animos, spe inflatus. Hic per se jam milites incitados insuper instigabat elevando, qua una poterat, ætate auctoritatem collegæ: « Juvenibus » bella data [dictitans] & cum corporibus « vigere & deflorescere animos. Cunctatorem » ex acerrimo bellatore factum; &, qui ad » veniens castra urbesque primo inpetu rapere sit solitus, eum residem intra vallum » tempus terere: quid accessurum suis, » decessurumve hostium viribus sperantem? » quam occasionem, quod tempus, quem infidiis instruendis locum? Frigere ac tor-

*U. c. 374.
a. C. 378.*

*L. Furii
temeritas.*

U. c. 374.
a. C. 378.

» pere fenis confilia. Sed Camillo quum (c)
 » vitæ fatis, tum gloriæ effe. Quid adtinere,
 » cum mortali corpore uno, civitatis, quam
 » immortalem effe deceat, pati confenfescere
 » vires? » His fermonibus tota in fe aver-
 » terat castra: &, quum omnibus locis pos-
 » ceretur pugna, « Sustinere [inquit] M. Furi,
 » non possumus inpetum militum: (d)
 » & hostis, cujus animos cunctando au-
 » ximus, jam minime toleranda superbia
 » insultat. Cede unus omnibus, & patere te
 » vinci consilio, ut maturius bello vincas.»
 Ad ea Camillus: « Quæ bella suo unius
 » auspicio gesta ad eam diem essent, negare
 » in eis neque se, neque populum Romanum,
 » aut consilii sui, aut fortunæ pœnituisse:
 » nunc scire, se collegam habere jure impe-
 » rioque parem, vigore ætatis præstantem.
 » Itaque se, quod ad exercitum adtineat, re-
 » gere consueffe, non regi: collegæ impe-
 » rium se non posse inpedire. Diis bene ju-
 » vantibus ageret, quod e republica duceret.
 » Ætati suæ se veniam etiam petere, ne in
 » prima acie esset: quæ fenis munia in bello

*Camilli
moderatio.*

(c) tum Gron. Crev.

(d) militum impetum Gron. Crev.

» sint, iis se non defuturum. Id a Diis in-
 » mortalibus precari, ne qui casus suum con-
 » filium laudabile efficiat. » Nec ab hominibus
 salutaris sententia, nec a (e) Diis tam
 piæ preces auditæ sunt. Primam aciem auctor
 pugnae instruit, subsidia Camillus firmat, vali-
 damque stationem pro castris obponit. Ipse
 edito loco spectator intentus in eventu alieni
 consilii consistit.

XXIV. SIMUL primo concursu concrepuere
 arma, hostis dolo, non metu, pedem retu-
 lit. Lenis ab tergo clivus erat inter aciem &
 castra: & quod multitudo suppeditabat, ali-
 quot validas cohortes in castris armatas in-
 structasque reliquerant, quæ inter commis-
 sum jam certamen, ubi vallo adpropinquasset
 hostis, erumperent. Romanus, cedentem hos-
 tem effuse sequendo in locum iniquum per-
 tractus, obportunus huic eruptioni fuit. Ver-
 sus itaque in victorem terror, & novo hoste,
 & supina valle Romanam inclinavit aciem.
 Instant Volsci recentes, qui e castris inpe-
 rum fecerant: integrant & illi pugnam, qui
 simulata cesserant fuga. Jam non recipiebat
 Romanus miles; sed, inmemor recentis fe-

U. c. 374.
 a. C. 378.

*Pugna
 cum
 Volscis.*

*Primo
 Romanis
 inprospera*

(e) ab Gron. Crev.

U. c. 374. rociæ veterisque decoris, terga passim dabat,
a. C. 373. atque effuso cursu castra repetebat : quum
 Camillus, subjectus a circumstantibus in
 equum, & raptim subsidiis obpositis, «Hæc
 » est [inquit] milites, pugna, quam popos-
 » cistis? Quis homo, quis Deus est, quem
 » accusare possitis? Vestra illa temeritas,
 » vestra ignavia hæc est. Secuti alium ducem,
 » sequimini nunc Camillum, &, quod ductu
 » meo soletis, vincite. Quid vallum & castra
 » spectatis? neminem vestrum illa, nisi victo-
 » rem, receptura sunt. » Pudor primo tenuit
 effusos : inde, ut circumagi signa, obverti-
 que aciem viderunt in hostem, & dux, præ-
 terquam quod tot insignis triumphis, etiam
 ætate venerabilis, inter prima signa, ubi
 plurimus labor periculumque erat, se obfe-
 rebat : increpare singuli se quisque & alios,
 & adhortatio in vicem totam alacri clamore
 pervasit aciem. Neque alter tribunus rei de-
 fuit : sed, missus a collega restituyente pedi-
 tum aciem ad equites, non castigando, ad
 quam rem leviolem auctorem eum culpæ
 societas fecerat, sed, ab imperio totus ad
 preces versus, orare singulos universosque,
 « ut se, reum fortunæ ejus diei, crimine

» eximerent. Abnuente ac prohibente collega, *U. c. 374.*
 » temeritatis me omnium potius socium, quam *a. C. 378.*
 » unius prudentiæ, dedi. Camillus in utraque
 » vestra fortuna suam gloriam videt : ego,
 » ni restituitur pugna, (quod miserrimum est)
 » fortunam cum omnibus, infamiam solus
 » sentiam.» Optimum visum est, in fluctuan-
 tem aciem tradi equos, & pedestri invadere
 hostem. Eunt insignes armis animisque, qua
 premi parte maxime peditum copias vident,
 Nihil, neque apud duces, neque apud mili-
 tes, remittitur a summo certamine animi.
 Sensit ergo eventus virtutis enisæ opem : &
 Volsci, qua modo simulato metu cesserant,
 ea in veram fugam effusi, magna pars & in
 ipso certamine, & post in fuga cæsi : ceteri
 in castris, quæ capta eodem inpetu sunt,
 plures tamen capti, quam occisi.

*Vidi
 Volsci.*

XXV. UBI in recensendis captivis quum
 Tusculani aliquot noscitantur, secreti ab
 aliis ad tribunos adducuntur, percunctanti-
 busque fassi, publico consilio se militasse.
 Cujus tam vicini belli metu Camillus motus,
 « extemplo se Romam captivos ducturum
 » [ait] ne Patres ignari sint, Tusculanos ab
 » societate descisse : castris exercituique in-

U. c. 374. » terim, si videatur, præsit collega. » *a. C. 378.* Docu-
 mento unus dies fuerat, ne sua consilia me-
 lioribus præferret. Nec tamen aut ipsi, aut
 in exercitu cuiquam satis placato animo Ca-
 millus laturus culpam ejus videbatur, qua
 data in tam præcipitem casum respublica
 esset; & quum (f) in exercitu, tum Romæ
 constans omnium fama erat, quum varia for-
 tuna in Volscis gesta res esset, adversæ pug-
 næ fugæque in L. Furio culpam, secundæ
 decus omne penes M. Furium esse. Intro-
 ductis in senatum captivis, quum bello perfe-
 quendos Tusculanos Patres censuissent, Ca-
 milloque id bellum mandassent; adiutorem
 sibi ad eam rem unum petit: permissoque,
 ut ex collegis optaret, quem vellet, contra
 spem omnium L. Furium optavit. Qua mode-
 ratione animi quum collegæ levavit infamiam,
 tum sibi gloriam ingentem peperit. Nec fuit
 cum Tusculanis bellum: pace constanti vim
 Romanam arcuerunt, quam armis non pote-
 rant. Intransibus fines Romanis, non demi-
 gratum ex propinquis itineris (g) locis, non
 cultus agrorum intermissus: patentibus portis

*Bellum
 Tusculanis
 indictum.*

*A Tuscu-
 lanis pace
 constanti
 propulsa-
 tum.*

(f) *tum* Cron. Crev.

(g) *itineri* Gron. Crev.

urbis, togati obviam frequentes imperatoribus processere : commeatus exercitui commiter in castra ex urbe & ex agris devehitur. U. c. 379.
a. C. 378.
Camillus, castris ante portas positis, eademne forma pacis, quæ in agris, ostentaretur, etiam intra mœnia esset, scire cupiens, ingressus urbem, ubi patentes januas, & tabernis apertis propofita omnia in medio vidit, intentosque opifices suo quemque operi, & ludos literarum strepere discentium vocibus, ac repletas semitas, inter vulgus aliud, puerorum & mulierum huc atque illuc euntium, qua quemque suorum usuum caussæ ferrent, nihil usquam, non pavidis modo, sed ne mirantibus quidem simile, circumspiciebat omnia, inquirens oculis, ubinam bellum fuisset : adeo nec amotæ rei usquam, nec oblatae ad tempus vestigium ullum erat; sed ita omnia constanti (h) tranquilla pace, ut eo vix fama belli perlata videri posset.

XXVI. VICTUS igitur patientia hostium, senatum eorum vocari iussit. « Soli adhuc » [inquit] Tusculani, vera arma verasque » vires, quibus ab ira Romanorum vestra » tutaremini, invenistis. Ite Romam ad sena-

(h) *constante* Gron. Crev.

U. c. 374. » tum : æstimabunt Patres , utrum plus
 a. C. 378. » ante poenæ , an nunc veniæ meriti sitis.
 » Non præcipiam gratiam publici beneficii.
 » Deprecandi potestatem a me habueritis :
 » precibus eventum vestris senatus , quem
 » videbitur , dabit , » Postquam Romam Tusculani venerunt , senatusque paullo ante fidelium sociorum mœstus in vestibulo curiæ est conspectus , moti extemplo Patres , vocari eos jam tum hospitaliter magis , quam hostiliter , iussere. Dictator Tusculanus ita verba fecit : « Quibus bellum indixistis , intulistis » que , Patres conscripti , sicut nunc videtis » nos stantes in vestibulo curiæ vestræ , ita » armati paratique obviam imperatoribus legionibusque vestris processimus. Hic noster , » hic plebis nostræ habitus fuit , eritque semper , nisi si quando a vobis , proque vobis , » arma acceperimus. Gratias agimus & ducibus vestris & exercitibus , quod oculis » magis , quam auribus , crediderunt ; & , ubi » nihil hostile erat , ne ipsi quidem fecerunt . » Pacem , quam nos præstitimus , eam a vobis petimus : bellum eo , sicubi est , avertatis , precamur . In nos quid arma polleant » vestra , si patiendum experiendum est , in-
 » mes

» mes experiemur. Hæc mens nostra est; Dii *U. c. 374.*
 » immortales faciant (i), tam felix, quam *a. C. 378.*
 » pia. Quod ad crimina adtinet, quibus moti
 » bellum indixistis: etsi revicta rebus, verbis
 » confutare nihil adtinet; tamen, etiamsi
 » vera sint, vel fateri nobis ea, quum tam
 » evidenter pœnituerit, tutum censemus.
 » Peccetur in vos, dum digni sitis, quibus
 » ita satisfiat. » Tantum fere verborum ab
 Tusculanis factum. Pacem in præsentia, nec
 ita multo post civitatem etiam, inpetraverunt:
 ab Tusculo legiones reductæ.

XXVII. CAMILLUS consilio & virtute in
 Volsco bello, felicitate in Tusculana expe-
 ditione, utrobique singulari adversus colle-
 gam patientia & moderatione insignis, ma-
 gistratu abiit; creatis tribunis militaribus in
 insequentem annum, L. & P. Valeriis, Lu-
 cio quintum, Publio tertium, & C. Sergio
 tertium, L. Menenio secundum, Sp. Papirio,
 Ser. Cornelio Maluginense. Censoribus quo-
 que eguit annus, maxime propter incertam
 famam æris alieni; adgravantibus summam
 etiam invidiæ ejus tribunis plebis, quum
 ab iis elevaretur, quibus fide magis, quam
 (i) facient Gron.

U. c. 375.
a. C. 377.

L. & P.
Valeriis
& c. Tr.
Mil.
Maximum
as
alienum
Romæ.

D. e. 375.
a. C. 377.

fortuna, debentium laborare creditum videri expediebat. Creati censores C. Sulpicius Camerinus, Sp. Postumius Regillensis: cœptaque jam res morte Postumii, quia collegam subfici censori religio erat, interpellata est. Igitur quum Sulpicius abdicasset se magistratu, censores alii, vitio creati, non gefferunt magistratum. Tertios creari (velut Diis non accipientibus in eum annum censuram) religiosum fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant. « Fugere senatum » testes, tabulas publicas, census cujusque, » quia nolint conspici summam æris alieni, » quæ indicatura sit, demersam partem a » parte civitatis: quum interim obæratam plebem objectari aliis atque aliis hostibus. Passim jam sine ullo discrimine bella quæri. » Ab Antio Satricum, ab Satrico Velitras, » inde Tusculum legiones ductas. Latinis, Heronicis, Prænestinis jam intentari arma, civium magis quam hostium odio; ut in armis » terant plebem, nec respirare in urbe, aut » per otium libertatis meminisse sinant, aut » consistere in concione, ubi aliquando audiant vocem tribuniciam, de levando fœnore & sine aliarum injuriarum agentem.

*Tribb. Pl.
seditiosa
oratio.*

» Quod si sit animus plebi memor patrum
 » libertatis, se nec addici quemquam civem
 » Romanum ob creditam pecuniam passu-
 » ros, neque delectum haberi; donec,
 » inspecto aere alieno, initaque ratione mi-
 » nuendi ejus, sciat unusquisque, quid sui,
 » quid alieni sit: superfit sibi liberum corpus,
 » an id quoque nervo debeatur.» Merces
 seditionis proposita confestim seditionem ex-
 citavit: nam & addicebantur multi, & ad
 Prænestini famam belli novas legiones scri-
 bendas Patres censuerant; quæ utraque simul
 auxilio tribunicio & consensu plebis inpe-
 diendi cœpta. Nam neque duci addictos tribuni
 sinebant, neque juniores nomina dabant.
 Quum Patribus minor præsens cura creditæ
 pecuniæ juris exsequendi, quam delectus,
 esset; quippe jam a Præneste profectos hos-
 tes (k) in agro Gabino (l) confedis-
 siabatur; interim tribunos plebis fama ea
 ipsa inritaverat magis ad susceptum certamen,
 quam deterruerat: neque aliud ad seditionem
 extinguendam in urbe, quam prope inlatum
 mœnibus ipsis bellum, valuit.

(k) profectus hostis Crev.

(l) Sabino Gron. Crev.

*Bellum
 Prænesti-
 num.*

U. c. 375.
a. C. 377.

XXVIII. NAM quum esset Prænestinis nunciatum, nullum exercitum conscriptum Romæ, nullum ducem certum esse, Patres ac plebem in semetipfos versos : occasionem rati duces eorum, raptim agmine acto, pervastatis protinus agris, ad portam Collinam signa intulere. Ingens in urbe trepidatio fuit. Conclamatum « ad arma, » concursumque in muros atque portus est : tandemque, ab seditione ad bellum versi, dictatorem T. Quinctium Cincinnatum creavere. Is magistrum equitum A. Sempronium Atratinum dixit. Quod ubi auditum est, (tantus ejus magistratus terror erat) simul hostes a mœnibus recessere, & juniores Romani ad edictum sine retractatione (m) convenere. Dum conscribitur Romæ exercitus, castra interim hostium haud procul Allia flumine posita : inde agrum late populantes, « fatalem se urbi Romanæ » locum cepisse, » inter se jaçtabant : « similem pavorem inde ac fugam fore, ac bello » Gallico fuerit. Etenim, si diem, contactum » religione, insignemque nomine ejus loci, » timeant Romani, quanto magis Allienfi die » Alliam ipsam, monumentum tantæ cladis,

T. Quinctius dictator.

(m) *retractatione* Gron. Grev.

» reformidaturos ? Species profecto his ibi *U. c. 375.*
 » truces Gallorum sonumque vocis in oculis *a. C. 377.*
 » atque in auribus fore. » Has inanium re-
 rum inanes ipsas volventes cogitationes,
 fortunæ loci delegaverant spes suas. Romani
 contra, « Ubicumque esset Latinus hostis,
 » satis scire, eum esse, quem, ad Regillum
 » lacum devictum, centum annorum pace
 » obnoxia tenuerint. Locum, insignem me-
 » moria cladis, inritaturum se potius ad delen-
 » dam memoriam dedecoris, quam ut timo-
 » rem faciat, ne qua terra sit nefasta victoriæ
 » suæ. Quin ipsi sibi (n) Galli si obferan-
 » tur illo loco, se ita pugnatos, ut Ro-
 » mæ pugnauerint in repetenda patria, ut
 » postero die ad Gabios, tunc, quum effece-
 » rint, ne quis hostis, qui mœnia Romana
 » intrasset, nuncium secundæ adversæque
 » fortunæ domum perferret. »

XXIX. His utrimque animis ad Alliam
 ventum est. Dictator Romanus, postquam
 in conspectu hostes erant instructi intentique,
 « Videsne tu [inquit] A. Sempronii, loci for-
 » tuna illos fretos ad Alliam constitisse? nec
 » illis Dii immortales certioris quidquam fidu-

(n) sibi del. Gron.

U. c. 375. » ciæ, majorisve quod sit auxilii, dederint.
a. C. 377. » At tu, fretus armis animisque, concitatis
 » equis invade mediam aciem: ego cum legio-
 » nibus in turbatos trepidantesque inferam
 » signa. Adeste, Dii testes fœderis, & ex-
 » petite pœnas, debitas simul vobis violatis,
 » nobisque per vestrum numen deceptis.»

*Vincuntur
 Prænestini.*

Non equitem, non peditem sustinere Præ-
 nestini: primo impetu ac clamore dissipati
 ordines sunt. Dein, postquam nullo loco
 constabat acies, terga vertunt; consternatique,
 & præter castra etiam sua pavore prælati,
 non prius se ab effuso cursu sistunt, quam in
 conspectu Prænestæ fuit. Ibi ex fuga dissipati,
 locum, quem tumultuario opere communi-
 rent, capiunt: ne, si intra mœnia se rece-
 pissent, extemplo ureretur ager, depopulatis-
 que omnibus obsidio urbi inferretur. Sed,
 postquam, direptis ad Alliam castris, victor
 Romanus aderat, id quoque munimentum
 relictum: &, vix mœnia tuta rati, oppido
 se Prænestæ includunt. Octo præterea oppida
 erant sub ditione Prænestinorum. Ad ea cir-
 cumlatum bellum: deincepsque, haud magno
 certamine captis, Velitras exercitus ductus.
 Eæ quoque expugnatae: tum ad caput belli

*Oppida
 Prænesti-
 norum
 capta.*

Præneste ventum. Id non vi, sed per deditionem, receptum est. T. Quinctius, semel U. c. 375.
a. C. 377. acie victor, binis castris hostium, novem oppidis vi captis, Præneste in deditionem accepto, Romam revertit: triumphansque signum, Præneste devectum, Jovis Imperatoris in Capitolium tulit. Dedicatum est inter cellam Jovis ac Minervæ; tabulaque sub eo fixa, monumentum rerum gestarum, his ferme incisa literis fuit: « Jupiter atque Divi » omnes hoc dederunt, ut T. Quinctius dictator oppida novem caperet. » Die vicesimo, (o) quam creatus erat, dictatura se abdicavit.

XXX. COMITIA inde habita tribunorum militum consulari potestate; quibus æquatus patriciorum plebeiorumque numerus. Ex Patribus creati P. & C. Manlii, cum L. Julio: U. c. 376.
a. C. 376.
P. & C.
Manliis
Tr. Mil. plebes C. Sextilium, M. Albinum, L. Antistium dedit. Manliis, quod genere plebeios, gratia Julium anteibant, Volsci provincia, sine forte, sine comparatione, extra ordinem data: cujus & ipsos postmodo & Patres, qui dederant, pœnituit. Inexplorato pabulatum cohortes misere. Quibus velut circumventis, quum id falso nunciatum esset, dum,

(o) *vicesima* Gron. Crev.

U. c. 376.
a. C. 376.

præsidio ut essent, citati feruntur, ne auctore quidem adseruato, qui eos, hostis Latinus pro milite Romano, frustratus erat, ipsi in insidias præcipitavere. Ibi dum iniquo loco sola virtute militum restantes cæduntur, cæduntque, castra interim Romana, jacentia in campo, ab altera parte hostes invasere. Ab ducibus utrobique proditæ temeritate atque incitia res. Quidquid superfuit fortunæ populi Romani, id militum etiam sine rectore stabilis virtus tutata est. Quæ ubi Romam sunt relata, primum dictatorem dici placebat : deinde, postquam quietæ res ex Volscis adferebantur, & adparuit, nescire eos victoria & tempore uti, revocati etiam inde exercitus ac duces : otiumque inde, quantum a Volscis, fuit. Id modo extremo anno tumultuatum, quod Prænestini concitatis Latinorum populis rebellarunt. Eodem anno Setiam, ipsis querentibus penuriam hominum, novi coloni adscripti. Rebusque haud prosperis bello, domestica quies, quam tribunorum militum ex plebe gratia majestasque inter suos obtinuit, solatium fuit.

U. c. 377.
a. C. 375.

XXXI. INSEQUENTIS anni principia statim seditione ingenti arsere, tribunis militum

consulari potestate Sp. Furio, Q. Servilio
 fecundum, C. Licinio, P. Clœlio, M. Horatio,
 L. Geganio. Erat autem & materia &
 causa seditionis æs alienum : cujus noscendi
 gratia Sp. Servilius Priscus, Q. Clœlius Si-
 culus censores facti, ne rem agerent, bello
 impediti sunt ; namque trepidi nuncii primo,
 fuga deinde ex agris, legiones Volscorum
 ingressas fines, popularique passim Romanum
 agrum, adtulere. In qua trepidatione tantum
 affuit, ut civilia certamina terror externus
 cohiberet, ut contra eo violentior potestas
 tribunicia impediendo delectui esset : donec
 conditiones inpositæ Patribus, ne quis, quoad
 bellatum esset, tributum daret, aut jus de
 pecunia credita diceret. Eo laxamento plebi
 summo, mora delectui non est facta. Legioni-
 bus novis scriptis, placuit, duos exercitus
 in agrum Volscum legionibus divisus duci.
 Sp. Furius, M. Horatius dextrorsus mariti-
 mam oram atque Antium, Q. Servilius &
 L. Geganius læva ad montes Ecetram pergunt.
 Neutra parte hostis obvius fuit. Populatio
 itaque non illi vagæ similis, quam Volscus
 latrocinii more, discordia hostium fretus, &
 virtutem metuens, per trepidationem raptim

*Sp. Furio
 &c. Tr.
 Mil.*

*Seditiones
 ob æs
 alienum.*

*Volscorum
 agri
 devastantur.*

U. c. 377.
a. C. 375. fecerat; sed ab justo exercitu iusta ira facta, spatio quoque temporis gravior. Quippe a Volscis, timentibus, ne interim exercitus ab Roma exiret, incursiones in extrema finium factæ erant: Romano contra etiam in hostico morandi causa erat (p), ut hostem ad certamen eliceret. Itaque, omnibus passim tectis agrorum, vicisque etiam quibusdam exustis, non arbore frugifera, non satis in spem frugum relictis, omni, quæ extra mœnia fuit, hominum pecudumque præda abacta, Romam utrimque exercitus reducti.

XXXII. PARVO intervallo ad respirandum debitoribus dato, postquam quietæ res ab hostibus erant, celebrari de integro iurisdictionio; & tantum abesse spes veteris levandi fœnoris, ut tributo novum fœnus contraeretur in murum a censoribus locatum saxo quadrato faciendum: cui succumbere oneri coacta plebes; quia, quem delectum impedi-
rent, non habebant tribuni plebis. Tribunos etiam militares patricos omnes, coacta principum opibus fecit, L. Æmilium, P. Valerium quartum, C. Veturium, Ser. Sulpicium, L. & C. Quinctios Cincinnatos. Iisdem opibus

U. c. 378.
a. C. 374.
L. Æmilio
C. Tr.
Mil.

(p) erat causa Gron. Crev.

obtinuere, ut adversus Latinos Volcosque, qui *U. c. 378.*
 conjunctis legionibus ad Satricum castra habebant, nullo impedi-
 ente omnibus junioribus *a. C. 374.*
 sacramento adactis, tres exercitus scriberent:
 unum ad præsidium urbis; alterum, qui, si
 qui alibi motus exstitisset, ad subita belli
 mitti posset; tertium longe validissimum P.
 Valerius & L. Æmilius ad Satricum duxere:
 ubi quum aciem instructam hostium loco
 æquo invenissent, extemplo pugnatum: &
 ut nondum satis claram victoriam, sic prospere
 spei pugnam imber ingentibus procellis
 fufus diremit. Postero die iterata pugna:
 & aliquamdiu æqua virtute fortunaque La-
 tinæ maxime legiones, longa societate mili-
 tiam Romanam edoctæ, restabant. Eques in-
 missus ordines turbavit: turbatis signa pedi-
 tum inlata: quantumque Romana se invexit
 acies, tantum hostes gradu demori: & ut
 semel inclinavit pugna, jam intolerabilis Ro-
 mana vis erat. Fusi hostes quum Satricum,
 quod duo millia inde aberat, non castra,
 peterent, ab equitatu maxime cæsi: castra
 capta direpraque. Ab Satrico nocte, quæ
 proelio proxima fuit, fugæ simili agmine
 petunt Antium: & quum Romanus exercitus

*Volsci
 &
 Latini
 fusi.*

U. c. 378.
a. C. 374.

prope vestigiis sequeretur, plus tamen timor, quam ira, celeritatis habuit. Prius itaque mœnia intravere hostes, quam Romanus extrema agminis carpere aut morari posset. Inde aliquot dies vastando agro absumpti, nec Romanis fatis instructis adparatu bellico ad mœnia adgredienda, nec illis ad subeundum pugnae casum.

XXXIII. SEDITIO tum inter Antiates Latinosque coorta; quum Antiates, victi malis subactique bello, in quo & nati erant, & consenuerant, deditionem spectarent; Latinos ex diutina pace nova defectio recentibus adhuc animis ferociores ad perseverandum in bello faceret. Finis certaminis fuit, postquam utrisque adparuit, nihil per alteros stare, quo minus incepta perfequerentur. Latini profecti a societate pacis, ut rebantur, inhonestæ sese vindicaverunt. Antiates, in commodis arbitris salutarium consiliorum remotis, urbem agrosque Romanis dedunt. Ira & rabies Latinorum, quia nec Romanos bello lædere, nec Volscos in armis retinere poterant, eo erupit, ut Satricum urbem, quæ receptaculum primum eis adversæ pugnae fuerat, igni concremarent: nec aliud tectum

LIBER VI CAP. XXXIII 301

ejus superfuit urbis, (quum faces pariter *U. c. 378.*
 facris profanisque injicerent) quam matris *a. C. 374.*
 Matutæ templum. Inde eos nec sua religio,
 nec verecundia Deum arcuisse dicitur, sed
 vox horrenda, edita templo cum tristibus
 minis, ni nefandos ignes procul delubris amo-
 vissent. Incensos ea rabie inpetus Tusculum
 tulit, ob iram, quod, deserto communi con-
 cilio Latinorum, non in societatem modo
 Romanam, sed etiam in civitatem, se dedif-
 sent. Patentibus portis quum improviso inci-
 didissent, primo clamore oppidum præter ar-
 cem captum est. In arcem oppidani refugere
 cum conjugibus ac liberis, nunciosque Ro-
 mam, qui certiozem de suo casu senatum
 facerent, misere. Haud segnius, quam fide
 populi Romani dignum fuit, exercitus Tuf-
 culum ductus. L. Quinctius & Ser. Sulpicius
 tribuni militum duxere. Clausas portas Tuf-
 culi, Latinosque simul obsidentium atque
 obsessorum animo hinc moenia Tusculi (q)
 tueri vident, illinc arcem obpugnare; terrere
 una ac pavere. Adventus Romanorum mu-
 taverat utriusque partis animos. Tusculanos
 ex ingenti metu in summam alacritatem, La-

*Tusculum
 a Latinis
 captum.*

(q) *Tusculi del. Gron.*

U. c. 378. tinos ex prope certa fiducia mox capiendae
a. C. 374. arcis, quoniam oppido potirentur, in exiguam de se ipsis spem verterat. Tollitur ex arce clamor ab Tusculanis: excipitur aliquanto majore ab exercitu Romano. Utrumque urgentur Latini: nec inpetus Tusculanorum, decurrentium ex superiore loco, sustinent: nec Romanos, subeuntes moenia molientesque obices portarum, arcere possunt. Scalis prius moenia capta: inde effracta claustra portarum. Et quum anceps hostis & a fronte & a tergo urgueret; nec ad pugnam ulla vis, nec ad fugam loci quidquam superesset; in medio caesi ad unum omnes. Recuperato ab hostibus Tusculo, exercitus Romanus est reductus.

XXXIV. QUANTO magis prosperis eo anno bellis tranquilla omnia foris erant, tanto in urbe vis Patrum in dies miseriaeque plebis crescebant; quum eo ipso, quod necesse erat solvi, facultas solvendi impediretur. Itaque, quum jam ex re nihil dari posset, fama & corpore, iudicati atque addicti, creditoribus satisfaciebant, poenaeque in vicem fidei cesserat. Adeo ergo obnoxios submiserant animos non infimi solum, sed principes etiam plebis,

ut non modo ad tribunatum militum inter patricios petendum, quod tanta vi, ut liceret, tetenderant; sed ne ad plebeios quidem magistratus capeffendos petendosque ulli viro acri experientique animus effet: possessionemque [honoris, usurpati modo a plebe per paucos annos, recuperasse in perpetuum Patres viderentur. Ne id nimis lætum parti alteri effet, parva (ut plerumque solet) rem ingentem moliundi causa intervenit. M. Fabii Ambusti, potentis viri, quum inter sui corporis homines, tum etiam ad plebem, quod haudquaquam inter id genus contemtor ejus habebatur, filiae duæ nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stoloni erat, inlustri quidem, viro tamen plebeio: eaque ipsa ad finitas haud spreta gratiam Fabio ad vulgum quæsierat. Forte ita incidit, ut, in Ser. Sulpicii tribuni militum domo forores Fabiæ quum inter se (ut fit) sermonibus tempus tererent, licitor Sulpicii, quum is de foro se domum reciperet, forem (ut mos est) virga percuteret. Quum ad id, moris ejus infueta, expavisset minor Fabia, risui forori fuit, miranti ignorare id forem. Ceterum is risus stimulos parvis mobili rebus animo mu-

*U. c. 378.
a. C. 374.*

*Fabiarum
fororum
amulatio.*

U. c. 378.
a. C. 374.

liebri subdidit: frequentia quoque prosequen-
tium rogantiumque, « numquid vellet », credo
fortunatum matrimonium ei sororis visum;
suique ipsam malo arbitrio, quo a proximis
quisque minime antea vult, poenituisse.
Confusam eam ex recenti morsu animi quum
pater forte vidisset, percunctatus, « fatin'
salvæ? » avertentem causam doloris (quippe
nec satis piam adversus sororem, nec admo-
dum in virum honorificam) elicuit comiter
sciscitando, ut fateretur, eam esse causam
doloris, quod juncta in pari esset, nupta in
domo, quam nec honos nec gratia intrare
posset. Consolans inde filiam Ambustus bo-
num animum habere iussit: eosdem prope
diem domi visuram honores, quos apud so-
rorem videat. Inde consilia inire cum genero
coepit, adhibito L. Sextio, strenuo adoles-
cente, & cujus spei nihil præter genus patri-
cium deesset.

XXXV. OCCASIO videbatur rerum novan-
darum propter ingentem vim æris alieni;
cujus levamen mali plebes, nisi suis in sum-
mo imperio locatis, nullum speraret. Ad-
cingendum ad eam cogitationem esse. Co-
nando agendoque jam eo gradum fecisse ple-
beios,

beios, unde, si porro adnitantur, pervenire ad summa (r), & Patribus æquari, tam honore, quam virtute, possent. In præsentia tribunos plebis fieri placuit, quo in magistratu sibimet ipsi viam ad ceteros honores aperirent.

Creatique tribuni C. Licinius & L. Sextius promulgavere leges omnes adversus opes patriciorum, & pro commodis plebis: unam de ære alieno, ut, deducto eo de capite, quod usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio æquis portionibus persolveretur: alteram de modo agrorum, ne quis plus quingenta jugera agri possideret: tertiam, ne tribunorum militum comitia fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur. Cuncta ingentia, & quæ sine certamine maximo obtineri non possent. Omnium igitur simul rerum, quarum inmodica cupido inter mortales est, agri, pecuniæ, honorum, discrimine proposito, conterriti Patres, quum trepidassent, publicis privatisque consiliis nullo remedio alio, præter expertam multos jam ante certaminibus intercessionem, invento, collegas adversus tribunicias rogationes comparaverunt. Qui, ubi tribus ad

(r) *summam Gron,*

Tom. II,

*U. c. 379.
a. C. 373.*

Promulgata leges de ære alieno, de modo agrorum, de consulatione plebeio.

*U. c. 379.
a. C. 373.*

fuffragium ineundum citari a Licinio Sextioque viderunt, ſtipati Patrum præſidiis, nec recitari rogationes, nec ſollemne quidquam aliud ad ſciſcendum plebi fieri paſſi ſunt. Jamque fruſtra sæpe concilio advocato, quum pro antiquatis rogationes eſſent; « Be- » ne habet [inquit Sextius] quandoquidem » tantum interceſſionem pollere placet, iſto » ipſo telo rurabimur plebem. Agitedum, » comitia indicite, Patres, tribunis militum » creandis: faxo, ne juvet vox iſta, VETO, » qua nunc concinentes collegas noſtros tam » læti auditis.» Haud inritæ cecidere minæ: comitia, præter ædilium tribunorumque plebis, nulla ſunt habita. Licinius Sextiusque, tribuni plebis reſecti, nullos curules magiſtratus creari paſſi ſunt: eaque ſolitudo magiſtratum, & plebe reſiciente duos tribunos, & his comitia tribunorum militum tollentibus, per quinquennium urbem tenuit.

Nulli curules magiſtratus per quinquennium.

XXXVI. ALIA bella obportune quievit: Veliterni coloni, geſtientes otio, quod nullus exercitus Romanus eſſet, & agrum Romanum aliquoties incurſavere, & Tuſculum obpugnare adorti ſunt. Eaque res, Tuſculanis veteribus ſociis, novis civibus, opem

orantibus, verecundia maxime non Patres modo, sed etiam plebem, movit. Remittentibus tribunis plebis, comitia per interregem sunt habita; creatique tribuni militum L. Furius, A. Manlius, Ser. Sulpicius, Ser. Cornelius, P. & C. Valerii, haudquaquam tam obedientem in delectu, quam in comitiis, plebem habuere: ingentique contentione exercitu scripto profecti, non ab Tusculo modo submovere hostem, sed intra suamet ipsum moenia compulere. Obsidebanturque haud paullo vi majore Velitræ, quam Tusculum obsessum fuerat; nec tamen ab eis, a quibus obsideri cœptæ erant, expugnari potuere. Ante novi creati sunt tribuni militum, Q. Servilius, C. Veturius (s), A. & M. Cornelii, Q. Quinctius, M. Fabius. Nihil ne ab his quidem tribunis ad Velitras memorabile factum. In majore discrimine domi res vertebantur: nam præter Sextium Liciniumque latores legum, jam octavum tribunos plebis resectos, Fabius quoque tribunus militum, Stolonis socer, quarum legum auctor fuerat, earum suaforem se haud dubium ferebat. Et, quum octo ex collegio tribunorum

*U. c. 385.
a. C. 367.
L. Furius
II. &c.
Tr. Mil.*

*U. c. 386.
a. C. 366.
Q. Servilio
III. &c.
Tr. Mil.*

(s) add. *iterum Gron. Crev.*

U. c. 386. plebis primo intercessores legum fuissent;
a. C. 366. quinque soli erant : & (ut ferme solent, qui
 a suis desciscunt) capti, & stupentes animi,
 vocibus alienis id modo, quod domi præ-
 ceptum erat, intercessioni suæ prætendebant:
 « Velitris in exercitu plebis magnam partem
 » abesse : in adventum militum comitia dif-
 » ferri debere, ut universa plebes de suis
 » commodis suffragium ferret. » Sextius Li-
 ciniusque, cum parte collegarum, & uno ex
 tribunis militum Fabio, artifices jam tot an-
 norum usu tractandi animos plebis, primos
 Patrum productos interrogando de singulis,
 quæ ferebantur ad populum, fatigabant:
 « Auderentne postulare, ut, quum bina ju-
 » gera agri plebi dividerentur, ipsis plus quin-
 » genta jugera habere liceret ? Ut singuli
 » prope trecentorum civium possiderent ag-
 » ros; plebeio homini vix ad tectum necessa-
 » rium, aut locum sepulturæ, suus pateret
 » ager ? An placeret, scœnore circumventam
 » plebem potius, quam forte (t) creditum
 » solvat, corpus in nervum ac supplicia dare:
 » & gregatim quotidie de foro addictos duci,
 » & repleri vinctis nobiles domos ? & , ubi

*Tr. Pl.
 oratio pro
 legibus
 suis.*

(t) ni potius quam sortem Gron. Grev.

» cumque patricius habitet, ibi carcerem pri- *U. c. 386.*
 » vatum esse? » *a. C. 366.*

XXXVII. HÆC indigna miserandaque au-
 ditu quum apud timentes sibi met ipsos, ma-
 jore audientium indignatione, quam sua,
 increpuissent: « Atqui nec agros occupandi
 » modum, nec fœnore trucidandi plebem
 » alium Patribus umquam fore, » adfirma-
 » bant, « nisi alterum ex plebe consulem, custo-
 » dem suæ libertatis, plebes (u) fecisset.
 » Contemni jam tribunos plebis (x), quippe
 » quæ potestas jam suam ipsa vim frangat
 » intercedendo. Non posse æquo jure agi,
 » ubi imperium penes illos, penes se auxi-
 » lium tantum sit. Nisi imperio communicato,
 » numquam plebem in parte pari reipublicæ
 » fore. Nec esse, quod quisquam satis putet,
 » si plebeiorum ratio comitiis consularibus
 » habeatur: nisi alterum consulem utique
 » ex plebe fieri necesse sit, neminem fore.
 » An jam memoria exisse, quum tribunos
 » militum idcirco potius, quam consules,
 » creari placuisset, ut & plebeiis pateret
 » summus honos, quatuor & quadraginta

(u) *plebs* Gron. *Crev.*

(x) *plebi* Gron. *plebei* *Crev.*

U. c. 386.

a. C. 366.

« annis neminem ex plebe tribunum militum
 » creatum esse ? Qui crederent, duobusne
 » in locis sua voluntate inpartituros (y) ple-
 » bi honorem, qui octona loca tribunis mi-
 » litum creandis occupare soliti sint ? & ad
 » consularum viam fieri passuros, qui tribu-
 » natum septem tam diu habuerint ? Lege
 » obtinendum esse, quod comitiis per gra-
 » tiam nequeat : & seponendum extra certa-
 » men alterum consularum, ad quem plebi
 » sit aditus ; quoniam in certamine relictus
 » præmium semper potentioris futurus sit.
 » Nec jam posse dici id, quod antea jactare
 » soliti sint, non esse in plebeiis idoneos vi-
 » ros ad curules magistratus. Numquid enim
 » socordius aut segnus rempublicam admi-
 » nistrari post P. Licinii Calvi tribunatum,
 » qui primus ex plebe creatus sit, quam per
 » eos annos gesta sit, quibus præter patricios
 » nemo tribunus militum fuerit ? Quin con-
 » tra patricios aliquot damnatos post tribu-
 » natum, neminem plebeium. Quæstores
 » quoque, sicut tribunos militum, paucis
 » ante annis ex plebe cœptos creari : nec ul-
 » lius eorum populum Romanum pœnituisse.

(y) *impertituros* Gron. Crev.

LIBER VI CAP. XXXVIII 311

» Consulatum superesse plebeis : eam esse *U. c. 386.*
 » arcem libertatis, id columen. Si eo per- *a. C. 366.*
 » ventum sit, tum populum Romanum vere
 » exactos ex urbe reges, & stabilem liberta-
 » tem suam existimaturum. Quippe ex illa
 » die in plebem ventura omnia, quibus pa-
 » tricium excellant, imperium atque honorem,
 » gloriam belli, genus, nobilitatem, magna
 » ipsis fruenda, majora liberis relinquenda.»
 Hujus generis orationes ubi accipi videre;
 novam rogationem promulgant, ut pro duum-
 viris sacris faciendis decemviri creentur, ita
 ut pars ex plebe, pars ex Patribus fiat: om-
 niumque earum rogationum comitia in ad-
 ventum ejus exercitus differunt, qui Velitras
 obsidebat.

XXXVIII. PRIUS circumactus est annus,
 quam a Velitris reducerentur legiones. Ita
 suspensa de legibus res ad novos tribunos
 militum dilata; nam plebis tribunos eosdem,
 duos utique, quia (z) legum latores erant,
 plebes reficiebat. Tribuni militum creati T. *U. c. 387.*
 Quinctius, Ser. Cornelius, Ser. Sulpicius, *a. C. 365.*
 Sp. Servilius, L. Papius, L. Veturius. Prin- *T. Quinc-*
 cipio statim anni ad ultimam dimicationem *rio &c.*
Tr. Mil.

(z) qui Gron. Crev.

U. c. 387.
a. C. 365.

Camillus
IV. dicta-
tor.

Tribunis
Pl. latori-
bus legum
obstitit.

de legibus ventum : &, quum tribus vocarentur, nec intercessio collegarum latoribus obstaret, trepidi Patres ad duo ultima auxilia, summum imperium summumque ad civem, decurrunt. Dictatorem dici placet : dicitur M. Furius Camillus, qui magistrum equitum L. Æmilium cooptat. Legum quoque latores adversus tantum adparatum adversariorum & ipsi causam plebis ingentibus animis armant : concilioque plebis indicto, tribus ad suffragium vocant. Quum dictator, stipatus agmine patriciorum, plenus iræ minarumque confedisset, atque ageretur res solito primum certamine inter se tribunorum plebi (a) ferentium legem intercedentiumque, &, quanto jure potentior intercessio erat, tantum vinceretur favore legum ipsarum latorumque, &, « Uti rogas, » primæ tribus dicerent; tum Camillus, « Quando- » quidem [inquit] Quirites, jam vos tribu- » nicia libido, non potestas, regit, & inter- » cessionem, secessione quondam plebis par- » tam, vobis eadem vi facitis inritam, qua » peperistis; non reipublicæ magis universæ, » quam vestra causa, dictator intercessioni

(a) plebei Crev.

» adero, eversumque vestrum auxilium im- U. c. 387.
 » perio tutabor. Itaque, si C. Licinius & L. a. c. 365.
 » Sextius intercessioni collegarum cedunt;
 » nihil patricium magistratum inferam conci-
 » lio plebis. Si adversus intercessionem, tam-
 » quam captæ civitati leges inponere tendent,
 » vim tribuniciam a se ipsa dissolvi non pa-
 » tiar. » Adversus ea quum contemtim tribu-
 » ni plebis rem nihilo segnius peragerent, tum
 » percitus ira Camillus lictores, qui de medio
 » plebem emoverent, misit: & addidit minas,
 » si pergerent, sacramento omnes juniores adac-
 » turum, exercitumque extemplo ex urbe educ-
 » turum. Terrorem ingentem incusserat plebi:
 » ducibus plebis accendit magis certamine ani-
 » mos, quam minuit. Sed, re neutro inclinata,
 » magistratu se abdicavit; seu quia vitio crea-
 » tus erat, ut scripsere quidam: seu quia tri-
 » buni plebis tulerunt ad plebem, idque plebs
 » (b) scivit, ut, si M. Furius pro dictatore
 » quid egisset, quingentum millium ei multa
 » esset. Sed auspiciis magis, quam novi exem-
 » pli rogatione, deterritum ut potius credam,
 » quum ipsius viri facit ingenium, tum quod
 » ei subfectus est extemplo P. Manlius dictator:

*P. Manlius
 dictator.*

(b) plebes Gron. Crev.

U. c. 387.
a C. 365.

quem quid creari adinebat ad id certamen ; quo M. Furius victus esset ? & quod eundem M. Furium dictatorem insequens annus habuit , haud sine pudore certe fractum priore anno in se imperium repetiturum : simul quod eo tempore , quo promulgatum de multa ejus traditur , aut & huic rogationi , qua se in ordinem cogi videbat , obfistere potuit ; aut ne illas quidem , propter quas & hæc lata erat , impedire : & , quoad usque ad memoriam nostram tribuniciis consularibusque certatum viribus est , dictaturæ semper altius fastigium fuit.

XXXIX. INTER priorem dictaturam abdicatam novamque a Manlio initam , ab tribunis velut per interregnum concilio plebis habito , adparuit , quæ ex promulgatis plebi , quæ latoribus gratiora essent ; nam de fœnore atque agro rogationes jubebant , de plebeio consulatu antiquabant. Et perfecta utraque res esset , ni tribuni se in omnia simul consulere plebem dixissent. P. Manlius deinde dictator rem in causam plebis inclinavit , C. Licinio , qui tribunus militum fuerat , magistro equitum de plebe dicto. Id ægre Patres passos accipio ; dictatorem propinqua cognatione

*C. Licinius
 primus
 magister
 equitum de
 plebe.*

Licinii se apud Patres excusare solitum, simul negantem, magistri equitum majus, quam tribuni consularis, imperium esse. Licinius Sextiusque, quum tribunorum plebi creatorum indicta comitia essent, ita se gerere, ut, negando jam sibi velle continuari honorem, acerrime accenderent (c) ad id, quod diffimulando petebant, plebem. « Nonum se » annum jam velut in aciem (d) adversus » optimates maximo privatim periculo, nullo » publice emolumento stare. Consensuisse jam » secum & rogationes promulgatas, & vim » omnem tribuniciæ potestatis. Primo inter- » cessione collegarum in leges suas pugnatum » esse : deinde ablegatione juventutis ad Ve- » liternum bellum : postremo dictatorium » fulmen in se intentatum. Jam nec collegas, » nec bellum, nec dictatorem ob stare ; quippe » qui etiam omen plebeio consuli, magistro » equitum ex plebe dicendo, dederit. Se ipsam » plebem & commoda morari sua. Liberam » urbem ac forum a creditoribus, liberos » agros ab injustis possessoribus extemplo, si » velit, habere posse. Quæ munera quando

*U. c. 387.
a. C. 365.*

*Licini
Sextiique
Tribb. Pl.
oratio de
conjunc-
tim fe-
rendis ro-
gationibus
fuis.*

(c) *accederent* Gron.

(d) *veluti in acie* Gron. Crev.

U. c. 387.
a. C. 365.

» tandem satis grato animo æstimaturos, si,
» inter accipiendas de suis commodis roga-
» tiones, spem honoris latoribus earum inci-
» dant? Non esse modestiæ populi Romani id
» postulare, ut ipse sænore levetur, & in
» agrum injuria possessum a potentibus indu-
» catur: per quos ea consecutus sit, senes
» tribunicios non sine honore tantum, sed
» etiam sine spe honoris, relinquat. Proinde
» ipsi primum statuerent apud animos, quid
» vellent: deinde comitiis tribuniciiis decla-
» rarent voluntatem. Si conjunctim ferri ab
» se promulgatas rogationes vellent, esse,
» quod eosdem rescicerent tribunos plebis:
» perlaturus enim, quæ promulgaverint. Sin,
» quod cuique privatim opus sit, id modo
» accipi velint; opus esse nihil invidiosa con-
» tinuatione honoris: nec se tribunatum, nec
» illos ea, quæ promulgata sint, habituros.»

XL. ADVERSUS tam obstinatam orationem
tribunorum quum, præ indignitate rerum,
stupor silentiumque inde ceteros Patrum defi-
xisset; Ap. Claudius Crassus, nepos decem-
viri, dicitur odio magis iraque, quam spe,
ad dissuadendum processisse, & locutus in
hanc fere sententiam esse: «Neque novum,

*Adversus
eos App.
Claudii
oratio.*

» neque inopinatum mihi sit, Quirites, si, quod *U. c. 387.*
 » unum familiæ nostræ semper objectum est *a. C. 303.*
 » ab seditiosis tribunis, id nunc ego quoque
 » audiam : Claudæ genti jam inde ab initio
 » nil antiquius in republica Patrum majestate
 » fuisse; semper plebis commodis adversatos
 » esse. Quorum alterum neque nego, neque
 » inficias eo (*e*), nos, ex quo adsciti sumus
 » simul in civitatem & Patres, enixe operam
 » dedisse, ut per nos aucta potius, quam in-
 » minuta, majestas earum gentium, inter
 » quas nos esse voluistis, dici vere posset.
 » Illud alterum pro me majoribusque meis
 » contendere ausim, Quirites, (nisi, quæ
 » pro universa republica fiant, ea plebi, tam-
 » quam aliam incolenti urbem, adversa quis
 » putet) nihil nos, neque privatos, neque in
 » magistratibus, quod incommodum plebi
 » esset, scientes fecisse : nec ullum factum
 » dictumve nostrum contra utilitatem vestram
 » (etsi quædam contra voluntatem fuerint)
 » vere referri posse. An hoc, si Claudæ fa-
 » miliæ non sim, nec ex patricio sanguine
 » ortus, sed unus Quiritium quilibet, qui
 » modo me duobus ingenuis ortum, & vivere

(*e*) non ego non ceteri Claudii inficiamur Crev.

U. c. 387. » in libera civitate sciam, reticere possim :
«. G. 365. » L. illum Sextium & C. Licinium, perpe-
 » tuos (si Diis placet) tribunos, tantum licen-
 » tiæ novem annis, quibus regnant, sumfisse,
 » ut vobis negent potestatem liberam suffra-
 » gii, non in comitiis, non in legibus ju-
 » bendis, se permiffuros esse? Sub conditione,
 » inquit, nos reficietis decimum tribunos.
 » Quid est aliud dicere, quod petunt alii,
 » nos adeo fastidimus, ut sine mercede mag-
 » na non accipiamus? Sed quæ tandem ista
 » merces est, qua vos semper tribunos ple-
 » bis habeamus? ut rogationes, inquit, nostras,
 » seu placent, seu displicent, seu utiles, seu
 » inutiles sunt, omnes conjunctim accipiatis.
 » Obsecro vos, Tarquini tribuni plebis, pu-
 » tate me ex media concione unum civem
 » subclamare: Bona venia vestra liceat ex
 » his rogationibus legere, quas salubres no-
 » bis censemus esse; antiquare alias. Non,
 » inquit, licebit. Tu de sœnore atque agris,
 » quod ad vos omnes pertinet, jubeas: &
 » hoc portenti non fiat in urbe Romana, uti
 » L. Sextium atque hunc C. Licinium consu-
 » les, quod indignaris, quod abominaris, vi-
 » deas? Aut omnia accipe: aut nihil fero.

» Ut si quis ei, quem urgeat fames, vene- *U. c. 387.*
 » num ponat cum cibo; & aut abstinere eo, *a. C. 305.*
 » quod vitale sit, jubeat, aut mortiferum
 » vitali admisceat. Ergo, si esset libera hæc
 » civitas, non tibi frequentes subclamassent?
 » Abi hinc cum tribunatibus ac rogationibus
 » tuis. Quid si tu (*f*) non tuleris, quod
 » commodum est populo accipere, nemo erit,
 » qui ferat illud? Si quis patricius, si quis
 » (quod illi volunt invidiosius esse) Claudius
 » diceret, Aut omnia accipite, aut nihil fero;
 » quis vestrum, Quirites, ferret? Numquam-
 » ne vos res potius, quam auctores, specta-
 » bitis? sed omnia semper, quæ magistratus
 » ille dicet, secundis auribus, quæ ab nostrum
 » quo dicentur, adversis accipietis? At her-
 » cule sermo est minime civilis. Quid? Ro-
 » gatio qualis est, quam a vobis antiquatam
 » indignantur? Sermoni, Quirites, simillima.
 » Consules, inquit, rogo, ne vobis, quos
 » velitis, facere liceat. An aliter rogat, qui
 » utique alterum ex plebe fieri consulem ju-
 » bet; nec duos patricios creandi potestatem
 » vobis permittit? Si hodie bella sint, quale
 » Etruscum fuit, quum Porfena Janiculum

(f) tu desl. Gron. Grev.

U. c. 387. » infedit, quale Gallicum modo, quum præ-
 a. C. 365. » ter Capitolium atque arcem omnia hæc
 » hostium erant; & consulatum cum hoc M.
 » Furio & (g) quolibet alio ex Patribus L.
 » ille Sextius peteret; possetisne ferre, Sex-
 » tium haud pro dubio consulem esse, Ca-
 » millum de repulsa dimicare? Hoccine est in
 » commune honores vocare, ut duos plebeios
 » fieri consules liceat, duos patricios non
 » liceat? & alterum ex plebe creari necesse
 » sit, utrumque ex Patribus præterire liceat?
 » Quænam ista societas, quænam consortio
 » est? Parum est, si, cujus pars tua nulla
 » adhuc fuit, in partem ejus venis, nisi par-
 » tem petendo totum traxeris? Timeo, in-
 » quit, ne, si duos licebit creari patricios,
 » neminem creetis plebeium. Quid est dicere
 » aliud, quia (h) indignos vestra voluntate
 » creaturi non estis, necessitatem vobis crean-
 » di, quos non vultis, inponam? Quid fe-
 » quitur, nisi ut ne beneficium quidem debeat
 » populo, si cum duobus patriciis unus petie-
 » rit plebeius, & lege se, non suffragio, crea-
 » tum dicat?

XLI

(g) aut Gron.

(h) nisi quia Gron. Crev.

XLI. » Quomodo extorqueant, non quo- U. c. 387.
 » modo petant honores, quærunt : & ita a. C. 365.
 » maxima sunt adepturi, ut nihil ne pro mi-
 » nimis quidem debeant; & occasionebus po-
 » tius quam virtute, petere honores malunt
 » (i). Est aliquis, qui se inspici, æstimari
 » fastidiat; qui certos sibi uni honores inter
 » dimicantes competitores æquum censeat esse;
 » qui se arbitrio vestro eximat; qui vestra
 » necessaria suffragia pro voluntariis, & ser-
 » va pro liberis faciat? Omitto Licinium Sex-
 » tiumque, quorum annos in perpetua potesta-
 » te, tamquam regum in Capitolio, nume-
 » ratis : quis est hodie in civitate tam humi-
 » lis, cui non via ad consulatum facilior per
 » istius legis occasione, quam nobis ac
 » liberis nostris, fiat? si quidem nos, ne
 » quum volueritis quidem, creare interdum
 » poteritis; istos, etiam si nolueritis, necesse
 » sit. De indignitate satis dictum est : (etenim
 » dignitas ad homines pertinet) quid de reli-
 » gionibus atque auspiciis, quæ propria Deo-
 » rum immortalium contentio atque injuria
 » est, loquar? Auspiciis hanc urbem condi-
 » tam esse, auspiciis bello ac pace, domi
 » (i) malint Gron. Crev.

U. c. 387. » militiæque, omnia geri, quis est, qui igitur
 a. C. 365. » noret? Penes quos igitur sunt auspicia
 » more majorum? nempe, penes Patres; nam
 » plebeius quidem magistratus nullus auspi-
 » cato creatur. Nobis adeo propria sunt auspi-
 » cia, ut non solum, quos populus creat pa-
 » tricios magistratus, non aliter, quam auspi-
 » cato, creet; sed nos quoque ipsi sine suf-
 » fragio populi auspiciato interregem proda-
 » mus, & privatim auspicia habeamus, quæ
 » isti ne in magistratibus quidem habent.
 » Quid igitur aliud, quam tollit ex civitate
 » auspicia, qui, plebeios consules creando,
 » a Patribus, qui soli ea habere possunt, au-
 » fert? Eludant nunc licet religiones. Quid
 » enim est, si pulli non pascentur? si ex
 » cavea tardius exierint? si occinuerit avis?
 » Parva sunt hæc: sed parva ista non con-
 » temnendo majores nostri maximam hanc
 » rem fecerunt. Nunc nos, tamquam jam
 » nihil pace Deorum opus sit, omnes cere-
 » monias polluimus. Vulgo ergo pontifices,
 » augures, sacrificuli reges creentur: cuili-
 » bet apicem dialem, dummodo homo sit,
 » inponamus: tradamus ancilia, penetralia,
 » Deos, Deorumque curam, quibus nefas

» est. Non leges auspiciato ferantur, non ma-
 » gistratus creentur : nec centuriatis nec cu-
 » riatis (k) comitiis Patres auctores fiant.
 » Sextius & Licinius, tamquam Romulus ac
 » Tatius, in urbe Romana regnent, quia
 » pecunias alienas, quia agros dono dant.
 » Tanta dulcedo est ex alienis fortunis præ-
 » dandi : nec in mentem venit, altera lege
 » solitudines vastas in agris fieri pellendo fi-
 » nibus dominos : altera fidem abrogari, cum
 » qua omnis humana societas tollitur. Om-
 » nium rerum causa vobis antiquandas cen-
 » seo istas rogationes. Quod faxitis, Deos
 » velim fortunare.»

*U. c. 387.
 a. C. 365.*

XLII. ORATIO Appii ad id modo valuit,
 ut tempus rogationum jubendarum proferre-
 tur. Refecti decimum iidem tribuni, Sextius
 & Licinius, de decemviris sacrorum ex parte
 de plebe creandis legem perulere. Creati
 quinque Patrum, quinque plebis : graduque
 eo jam via facta ad consulatum videbatur.
 Hac victoria contenta plebes cessit Patribus,
 ut, in presentia consulum mentione omissa,
 tribuni militum crearentur. Creati A. & M.

*Decemviri
 sacrorum
 ex plebe &
 ex Patri-
 bus.*

(k) nec curiatis del. Gron.

U. c. 388. Cornelii iterum, M. Geganius, P. Manlius,
a. C. 364. L. Veturius, P. Valerius sextum. Quum
A. & M. præter Velitrarum obsidionem, tardi magis
Cornelii, rem exitus, quam dubii, quietæ externæ res
Ec. Tr. Romanis essent; fama repens belli Gallici
Mil. adlata, perpulit civitatem, ut M. Furius
Camillus dictator quintum diceretur. Is T. Quinctium
V. dicta- Pennum magiftrum equitum dixit. Bellatum
tor. cum Gallis eo anno circa Anienem flumen,
Bellum auctor est Claudius; inclitamque in ponte
gallicum. pugnam, qua T. Manlius Gallum, cum quo
 provocatus manus conseruit, in conspectu
 duorum exercituum cæsum torque spoliavit,
 tum pugnatam. Pluribus auctoribus magis
 adducor, ut credam, decem haud minus post
 annos ea acta: hoc autem anno in Albano
 agro cum Gallis, dictatore M. Furio, signa
 collata. Nec dubia, nec difficilis Romanis
 (quamquam ingentem Galli terrorem memo-
 ria pristinae cladis adtulerant) victoria fuit.
 Multa millia barbarorum in acie, multa
 captis castris cæsa: palati alii Apuliam ma-
 xime petentes, quum fuga se longinqua,
 tum quod passim eos simul pavor terrorque
 distulerant, ab hoste sese tutati sunt. Dicta-
 tori, consensu Patrum plebisque, triumphus

Vincuntur
Galli.

decretus. Vixdum perfunctum eum bello atrocior domi feditio excepit : & per ingentia certamina dictator senatusque victus, ut rogationes tribuniciaë acciperentur : & comitia consulum adversa nobilitate habita, quibus L. Sextius de plebe primus consul factus. Et ne is quidem finis certaminum fuit. Quia patricii se auctores futuros negabant, prope secessionem plebis res terribilesque alias minas civilium certaminum venit: quum tamen per dictatorem conditionibus sedataë discordiaë sunt, concessumque ab nobilitate plebi de consule plebeio : a plebe nobilitati de prætore uno, qui jus in urbe diceret, ex Patribus creando. Ita ab diutina ira tandem in concordiam redactis ordinibus, quum dignam eam rem senatus censeret esse, meritoque id, si quando unquam alias, Deum immortalium causa libenter facturos fore, ut ludi maximi fierent, & dies unus ad triduum adjiceretur; recusantibus id munus ædilibus plebis, conclamatum a patriciis est juvenibus, se id honoris Deum immortalium causa libenter acturos, ut ædiles fierent. Quibus quum ab universis gratiaë actæ essent, factum senatusconsultum,

*U. c. 388.
a. C. 364.*

*Rogationes tribu-
norum ac-
ceptæ.*

U. c. 388. ut duo viros ædiles ex Patribus dictator
a. C. 364. populum rogaret : Patres auctores omnibus
ejus anni comitiis fierent.

FINIS TOMI SECUNDI.

ARGENTORATI,

Typis FRANCISCI GEORGII LEVRAULT.

PERMISSU SUPERIORUM.